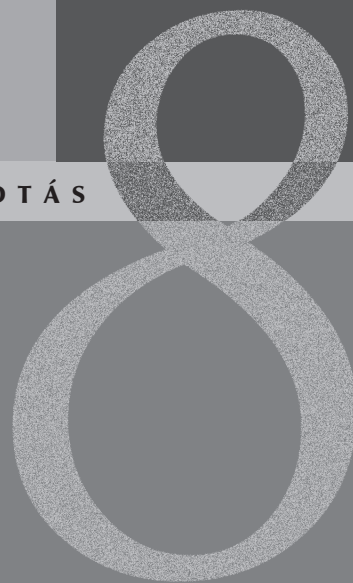

SZÖVEGÉRTÉS – SZÖVEGALKOTÁS

Tanári útmutató

6

Educatio Kht. kompetenciafejlesztő oktatási program kerettanterv.

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült, a sulinova oktatási programcsomag részeként létrejött tanulói információhordozó. A kiadvány sikeres használatához szükséges a teljes oktatási programcsomag ismerete és használata.

A teljes programcsomag elérhető: www.educatio.hu címen.

FEJLESZTÉSI PROGRAMVEZETŐ

KORÁNYI MARGIT

VEZETŐ FEJLESZTŐK

**ARATÓ LÁSZLÓ
KÁLMÁN LÁSZLÓ**

SZAKMAI BIZOTTSÁG

BÓKAY ANTAL ELNÖK
BÁNRÉTI ZOLTÁN LEKTOR
CSERHALMI ZSUZSA
GYŐRI JÁNOS
SCHEIN GÁBOR

ALKOTÓSZERKESZTŐ

SCHILLER MARIANN

SZAKMAI LEKTOROK

A SZAKMAI BIZOTTSÁG TAGJAI
PETHŐNÉ NAGY CSILLA

FELELŐS SZERKESZTŐ

NAGY MILÁN

BORÍTÓGRAFIKA
TIPOGRÁFIA

SZŰCS ÉDUA
BÁRD JOHANNA

© SCHILLER MARIANN

© KÁLMÁN LÁSZLÓ, MOLNÁR CECÍLIA

© EDUCATIO KHT., 2008

RAKTÁRI SZÁM:

H-ASZE0806/T

**A N Y E L V E K
K Ö Z Ö T T I
K Ü L Ö N B S É G E K**

Tanári útmutató

Fejlesztők

Kálmán László
Molnár Cecília

TARTALOM

A NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK

5	NÉVJEGY
8	A NYELVEK HANGZÁSA
25	LEXIKALIZÁCIÓ, GRAMMATIKALIZÁCIÓ
43	FORDÍTÁS – FERDÍTÉS?
66	PRAGMATIKAI (NYELVHASZNÁLATI ÉS KOMMUNIKÁCIÓS) KÜLÖNBSÉGEK A NYELVEK KÖZÖTT
76	FELADATLAP A NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK CÍMŰ FEJEZETHEZ

NÉVJEGY

8. ÉVFOLYAM

6. fejezet

Fejlesztők: Kálmán László, Molnár Cecília

A FEJEZET CÉLJA		A fejezet célja, hogy az általános iskola felső négy évében végzett kontrasztív nyelvi vizsgálódások megfigyeléseit összegezze, bizonyos következtetéseket kimondva lezárja. A fejezet így elsősorban a tanult idegen nyelvre (nyelvekre) koncentrál: elsőként hangtani, másodsor nyelvtani, harmadszor szövegteni-pragmatikai szempontból. A fejezetnek kiemelt célja, hogy megismertesse a tanulókkal a fordított szövegek jellegzetességeit, a műfordítás és az eredeti szöveg lehetséges különbségeit. Kiemelt cél ezzel kapcsolatban, hogy a tanulók szótárhasználati gyakorlatát fejlesszük, hogy képesek legyenek önállóan megbirkózni fordítási feladatokkal. Szintén kiemelt cél, hogy az idegen nyelvekkel, illetve a más nyelvű emberekkel szembeni esetleges idegenkedést eloszlassuk, toleranciára és nyitottságra neveljük a tanulókat.
A FEJEZETBEN LÉVŐ MODULOK CÍME ÉS AJÁNLOTT ÓRASZÁMA		1. A nyelvek hangzása (3 óra) 2. Lexikalizáció és grammatikalizáció (3 óra) 3. Fordítás – fordítás? (3 vagy 4 óra) 4. Pragmatikai (nyelvhasználati és kommunikációs) különbségek a nyelvek között (2 vagy 3 óra)
AJÁNLOTT KOROSZTÁLY		8. évfolyam
FEJEZETKAPCSOLÓDÁSI PONTOK	TANTERVI	Ez egy összefoglaló jellegű nyelvi fejezet, így majd minden nyelvi anyagrészsel (különös tekintettel a kontrasztív nyelvi vizsgálódásokra) kapcsolatot tart: • 5. évfolyam, 3. fejezet: A névszói szerkezetek• 6. évfolyam, 1. fejezet: Igék• 6. évfolyam, 3. fejezet: Hangtan• 7. évfolyam, 1. fejezet: Magyar mondat I.• 7. évfolyam, 2. fejezet: Lexémaalkotás• 8. évfolyam, 1. fejezet: Magyar mondat II.• 8. évfolyam, 4. fejezet: Nyelvrokonság• 9. évfolyam, 7. fejezet: A szerkezeti elemzés módszerei• 10. évfolyam, 5. fejezet: A nyelvi változás és a nyelvváltozatok• 11. évfolyam: A nyelvek közötti különbségek II., Nyelvtipológia
	KERESZTTANTERVI	Idegen nyelv
	KOMPETENCIATERÜLETEN (AJÁNLOTT MEGELŐZŐ ÉS KÖVETŐ FEJEZET)	5. fejezet: Amit a pad alatt olvasunk 8. fejezet: a kipróbálás évében: A költészet nyelvtana

A KÉPESSÉG- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI	KOMPETENCIATERÜLETI	• Nyelvi tudatosság, nyelvérzék • Megfigyelő- és analitikus képesség • Fordításokkal kapcsolatos szövegértési és korrekciós képességek • Érvelési képesség (szóban és írásban) • Hipotézisalkotás és -ellenőrzés • Egynyelvű és kétnyelvű szótárak használata
	NAT (2003)	• A testbeszéd, a térközszabályozás és az arcjáték néhány jelének ismerete, tudatos alkalmazása. • A szóhasználat, a szöveg hangzása és a gesztusok összehangolt alkalmazása különféle kommunikációs helyzetekben. A szöveg tartalmát megerősítő és megkérdőjelező gesztusok ismerete és törekvés ezek tudatos használatára. Ezek megértése (dekódolása) hétköznapi kommunikációs helyzetekben. • Érvelés: érvek felkutatása, rendszerezése, vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, logikus gondolatmenet kialakítása. • Törekvés a rendszeres önreflexióra és önkorrekcióra. Az értő figyelem alkalmazása. • Idegen nyelvű szövegek önálló megértése a segédeszközök (pl. egynyelvű szótárak) gyakorlott használatával.
	EGYÉB MŰVELTSÉGTERÜLETI	• Kombinatorikus képesség
	KERESZTTANTERVI (PL. ÉLETPÁLYA-ÉPÍTÉSI, SZOCIÁLIS)	• Tolerancia, empátikus képesség • Kooperációs képesség • Problémamegoldási képesség
	KÖVETELMÉNYEK	• A tanuló tudjon megnevezni néhány sajtóságot, amelyben a különböző nyelvek eltérhetnek egymástól. • A tanuló tudjon egy ismeretlen nyelv adataiból minimális következtetéseket megfogalmazni a nyelvre nézve. • A tanuló tudjon glosszázott nyelvi adatokkal bánni. • A tanuló tudjon fordított szövegeket kritikusan olvasni, tudja a fordítások esetleges hibáit korrigálni. • A tanuló tudjon a tanult idegen nyelvből – a nyelvtudásának megfelelő szinten – fordítani magyarra. • A tanuló tudja a kétnyelvű és az egynyelvű szótárakat biztonságosan használni.
	ÉRTÉKELÉS	Folyamati: A feladatok értékelése, a megértést szondázó mintavétel a feladatokból, ezenkívül a tanári reflexiók folyamatosan, óráról órára, feladatról feladatra jelennek meg mind az egyéni, mind a csoportos tevékenységekkel kapcsolatban. Kimeneti: A feladatlapon célja a fejezetben tanultak alkalmazása.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

A programcsomag egészéhez illeszkedik.

TÁMOGATÓ RENDSZER

A fejezethez tartozó hang- és képanyagok megtalálhatók a mellékelt CD-n.

Általános, magyar nyelvű munkák a nyelvekről:

- David Crystal: A nyelv enciklopédiája (Osiris, Budapest, 1998)
- Fodor István (szerk.): A világ nyelvei (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003)

A tanult idegen nyelvhez a szövegkeresést az interneten a következő gyűjteményekből ajánljuk:

- Angol: <http://www.emule.com/poetry>, <http://eserver.org/poetry>
- Német: <http://www.gedichte.vu>, <http://meister.igl.uni-freiburg.de/gedichte>
- Francia: <http://poesie.webnet.fr>
- Olasz: <http://www.la-poesia.it>
- Spanyol: <http://www.poesia-castellana.com>, <http://www.poesia-inter.net>
- Latin: <http://www.thelatinlibrary.com>
- Orosz: <http://www.litera.ru/stixiya>, <http://public-library.narod.ru>, <http://jupiter.aai.ee/~vladislav/poesia/rus/index.html>

Szövegek lelőhelye az interneten:

- Micimackó (angolul): <http://www.geocities.com/Enchanted-Forest/Dell/9779/Winnie.html>
- Micimackó (latinul, Lénárd Sándor fordításában): <http://mek.oszk.hu/kiallitas/lenard/irasok/winniepu/winniepu.html>
- Micimackó (magyarul, Karinthy Frigyes fordításában): <http://mek.oszk.hu/00400/00449/index.phtml>

1. A NYELVEK HANGZÁSA

3 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

„Nyelvtotó”

T/1.

5. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók:

Ez egy bevezető jellegű feladat; egyrészt az egész fejezet tágabb kontextusát próbálja megteremteni, másrészt szorosabban véve az 1. modul ráhangolódási szakaszát képezi. Nem várható el, hogy a diákok „jól” tippeljenek; a feladatnak inkább az a célja, hogy rádöbbenjenek, milyen különbözőképpen hangzanak a nyelvek, és hogy hangzás után mennyire nem egyszerű feladat beazonosítani őket. A szövegek többszöri meghallgatásával a tanulók talán ráéreznek egy-két stratégiára, hogy mire érdemes figyelni, amikor egy ismeretlen nyelvet hallgatunk (de ez nem kimondott cél). A feladatot a részadni kívánt idő függvényében szervezhetjük meg; jelezzük a gyerekeknek, hogy melyik mintát nem fogják (most) hallani, húzzák ki a megfelelő sort a táblázatukban. Javaslatunk, hogy a részleteket legalább kétszer, de inkább háromszor hallgathassák meg a tanulók. Hagyjunk időt a részletek között arra is, hogy a csoporttagok megoszthassák egymással a tippjeiket. A csoportok versenyezhetnek is egymással, akár pontozhatjuk is. Figyeljünk arra, hogyan (mennyire ellenségesen vagy elfogadóan) reagálnak a tanulók az egyes „furcsa” hangzású idegen szövegekre: nevetnek-e, tesznek-e megjegyzéseket stb. (A továbbiakban ettől függően választhatunk feladatokat.)

A **b)** feladat otthonra is adható. Ha feladjuk házi feladatnak a **b)**-t, segítsük a tanulókat azzal, hogy megadjuk a lehetséges forrásokat: internet, könyvek pl.: David Crystal: *A nyelv enciklopédiája* (Osiris, Budapest, 1998); Fodor István (szerk.): *A világ nyelvei* (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003). Térképet is használhatunk.

Kiemelt készségek, képességek: koncentráció, megfigyelőképesség

Célcsoport – differenciálás: 3-5 fős heterogén csoportok

Munkaformák: csoportmunka

Módszerek, eljárások: játék

Eszközök: hangminták CD-n, CD-lejátszó

||| Minden nyelvnek sajátos, különleges a hangzása. Némelyiket biztos már ti is felismeritek. De vajon mi okozza az eltérő hangzást? Miben különböznek a hangzó nyelvek egymástól és a magyar nyelvtől? Hogy hangzik vajon a magyar nyelv másoknak? Ezekre a kérdésekre keressük a választ a következőkben; persze csak néhány jellegzetességet fogunk kiemelni, de ennek nyomán már ti is másképpen figyelhettek az idegen nyelvek hangzására.

1. Különböző nyelvek beszélőit fogjátok felvételtől hallani.

a) Próbáljátok megtippelni, hogy melyik hallott szövegrészlet milyen nyelven van!

Írjátok be a számát a táblázat megfelelő rubrikájába!

Ha van valami megfigyelésetek róla, azt is írjátok bele a táblázatba!

NYELV	A SZÖVEGRÉSZLET SZÁMA	MEGJEGYZÉSEINK
brit angol		
amerikai angol		
német		
holland		
francia		
román		
kínai		
finn		
orosz		
lovári		
beás		
csángó		
palóc		

MEGOLDÁS

A mellékletben szereplő felvételeken a következő nyelvekből vannak minták:

- british_rp.mp3 — brit angol (RP)
- american_georgia.wav — amerikai angol (Georgia állam)
- german.mp3 — német
- dutch.mp3 — holland
- french.mp3 — francia
- romanian.mp3 — román
- mandarin.mp3 — kínai (mandarin)
- finnish.mp3 — finn
- russian.mp3 — orosz
- lovari.wav — lovári
- baias.wav — beás
- csango.wav — magyar (csángó)
- paloc.wav — magyar (palóc)

b) Nézzetek utána, hányan és pontosan hol beszélnek ezeket a nyelveket!

2. lépés: 2. feladat

Milyen élményeink vannak?

T/2.

6. oldal

3 + 10 PERC

Tanári instrukciók:

A tanulók oldják meg a **T/2.** feladatot, majd indítsunk rövid beszélgetést arról, hogy milyen nyelveket hallanak ma leggyakrabban a tanulók. Hogyan reagálnak (akár reagáltak az előbbi feladatonál) az „idegen hangzású” beszédre? Vajon miért kerülünk zavarba „furcsa hangzású” beszéd hallatán? Hogyan reagálunk az ilyesmire? Vajon miért? Tudnak-e olyan élményt mondani, amikor maguk is tapasztalták, hogy a „furcsa nyelvű” idegent kinevették, vagy esetleg rászóltak, hogy beszéljen „rendesen”, azaz magyarul? Látunk/hallunk ilyet a médiában? Gondoltak-e már arra, hogy az ő beszédük milyen hatást kelt idegen anyanyelvűekben? A feladatot az osztály létszámától és nyitottságától függően végezhetjük frontálisan vagy csoportban; ha csoportban dolgoznak a tanulók, a legfontosabb kérdéseket érdemes kártyákon szétosztani, és a beszélgetés megszervezésére a „tollak középen” (vagy „letettük a garast”) technikát alkalmazni. A beszélgetésből a saját szövege alá mindenki írja le a számára legfontosabb, legmeglepőbb, leginkább megfontolandó néhány mozzanatot.

Kiemelt készségek, képességek: megfigyelőképesség, empátia, tolerancia

Munkaformák: egyéni munka, majd frontális

Módszerek, eljárások: beszélgetés vagy csoportmunka, „tollak középen”

Eszközök: esetleg az előző feladathoz használt felvételek CD-n

- ||| **2. Írj három percig folyamatosan arról, hogy milyen élményeid vannak az idegen nyelvekkel, az idegen nyelvet beszélő emberekkel kapcsolatban!**

JELENTÉSTEREMTÉS

3. lépés: 3. feladat

Beszédhallgatás, alapvető sajátságok felismerése

T/3.

6. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók:

A feladat célja kettős: egyrészt azt próbáljuk szemléltetni, hogy a nyelvek milyen radikálisan eltérhetnek egymástól hangzásbeli sajátosságaik tekintetében, másrészt továbbra is cél az idegen („furcsának ható”) nyelvek iránti tolerancia – és így általában a tolerancia – fejlesztése. Az osztályban alakítsunk ki két homogén csoportot a fenti képességek szerint; ezeken belül párok, majd négyfős együttműködő csoportok fognak együtt dolgozni; a **B)** csoportba tartozóknak nem

kell önállóan jellemzéseket alkotni, kapnak jellemzőket, azokat kell azonosítani az egyes felvételeken, és a nyelvekhez csoportosítani. Mindkét csoportban először egyénileg, majd párban, majd négyesével dolgozzanak a tanulók. Alakítsanak ki közös jellemzéseket az adott nyelvek hangzásáról. A felvételeket javaslatunk szerint legalább kétszer, de inkább háromszor hallgathassák meg a tanulók. (Egyéni szempontlista elkészítése előtt egyszer, a páros egyeztetés és a négyes egyeztetés előtt.)

A mellékleteken található részletek hawaii, illetve tamazight nyelven vannak (a *tamazight* nevet nyugodtan ejtsük *tamazichtnek*). A hawaiiit Hawaii szigetén beszélik, a tamazight pedig főleg Marokkóban, az Atlasz-hegységben élő berbernek nyelve (az egyik nagy berber nyelvjárás).

Kiemelt készségek, képességek: megfigyelőképesség, koncentráció, tolerancia

Célcsoport – differenciálás: **A)** a hangzásbeli jellegzetességeket könnyen felismerő tanulók; **B)** a hangzásbeli jellegzetességeket nehezebben felismerő tanulók

Munkaformák: egyéni, utána pár-, majd csoportmunka

Módszerek, eljárások: szemléltetés

Eszközök: hanganyagok (hawaii.wav, tamazight.wav), CD-lejátszó

3. Nyelvek hangzása

A) Két különböző nyelven fogsz hallani egy-egy rövid szöveget.

A hawaii nyelv az Egyesült Államokhoz tartozó csendes-óceáni Hawaii-szigetek hivatalos nyelve (az angol mellett). A maláj-polinéz nyelvek családjába tartozik. Erősen veszélyeztetett nyelv, mivel már csak kb. 1000, igen idős anyanyelvi beszélője van, bár további kb. 8000 beszéli, érti második nyelvként, és egyre több fiatal tanulja az iskolában.

A tamazight nyelvet 3 millió ember beszéli Marokkóban, az Atlasz-hegység környékén, és további 15 ezer Algériában. Az afro-ázsiai nyelvek családjába tartozik, közelebbről a berber nyelvek közé.

a) Hallgass meg az idegen nyelvű szövegeket, és írd három-három jellemzőt a nyelv hangzásáról!

	HAWAII	TAMAZIGHT
JELLEMZŐK		

b) Hallgass meg még egyszer a szövegeket, majd jellemzésedet beszéld meg a padtársaddal, alakítsátok át, illetve bővítsétek a jellemzést közösen!

	HAWAII	TAMAZIGHT
JELLEMZŐK		

- c) Hallgassátok meg még egyszer a szövegeket, és négyesével alakítsatok ki közös jellemzést a halott nyelvek hangzásáról!

A hawaii hangzása

.....

A tamazight hangzása

.....

- B)** Két különböző nyelven fogsz hallani egy-egy rövid szöveget.

A hawaii nyelv az Egyesült Államokhoz tartozó csendes-óceáni Hawaii-szigetek hivatalos nyelve (az angol mellett). A maláj-polinéz nyelvek családjába tartozik. Erősen veszélyeztetett nyelv, mivel már csak kb. 1000, igen idős anyanyelvi beszélője van, bár további kb. 8000 beszéli, érti második nyelvként, és egyre több fiatal tanulja az iskolában.

A tamazight nyelvet 3 millió ember beszéli Marokkóban, az Atlasz-hegység környékén, és további 15 ezer Algériában. Az afro-ázsiai nyelvek családjába tartozik, közelebbről a berber nyelvek közé.

- a) Hallgasd meg az idegen nyelvű szövegeket, és a megadott jellemzőkből írd hárm-at-hárm-at a táblázatba a nyelvek hangzásáról!

Jellemzők listája:

- sokféle mássalhangzó
- sokféle magánhangzó
- a mássalhangzók gyakoribbak, mint a magánhangzók
- a mássalhangzók és a magánhangzók egyforma gyakoriak
- a mássalhangzók nem fordulnak elő egymás mellett
- sokszor vannak egymás mellett mássalhangzók

	HAWAII	TAMAZIGHT
JELLEMZŐK		

- b) Hallgasd meg még egyszer a szövegeket, majd az általad kiválasztott jellemzőket beszéld meg a partársaddal, alakítsátok át, illetve bővítsétek a jellemezést közösen!

	HAWAII	TAMAZIGHT
JELLEMZŐK		

- c) Hallgassátok meg még egyszer a szövegeket, és négyesével alakítsatok ki közös jellemzést a halott nyelvek hangzásáról!

A hawaii hangzása

.....

A tamazight hangzása

.....

MEGOLDÁS

A 6. évfolyamos hangtan és a 7. évfolyamos verstan alapján legalább annyit fel kell ismerniük a gyerekeknek, hogy a hawaii nyelvben nagyon kevés fajta mássalhangzó és magánhangzó van, és mássalhangzók nem fordulnak elő egymás szomszédságában. Egyébként a mássalhangzókészlet nagyjából: *m, p, k, h, ' (gégezárhang)*, a magánhangzók pedig csak az *a, e, i, o, u*. A tamazightban viszont rengeteg különféle mássalhangzó van (a készletük felsorolásával ne is próbálkozzunk), és ezek rendkívül hajlamosak a torlódásra (nem ritka a 3 mássalhangzóból álló sorozat, sőt, vannak csak mássalhangzóból álló szavak is). A korábban tanultak alapján ahhoz a szakszerűbb megfogalmazáshoz is eljuthatnak, hogy a hawaiiiban csak nyílt szótagok vannak (amelyekben a magánhangzót legfeljebb egy mássalhangzó követi), míg a tamazightban szinte csak zártak (amelyekben a magánhangzót legalább két, szó végén legalább egy mássalhangzó követi). Sok szótagalkotó mássalhangzót is találunk (olyan szótagot, amelyben a magánhangzó szerepét mássalhangzó játsza, mint a magyar *psszt* szóban).

4. lépés: 4. feladat

Nyelvek hangzásbeli jellegzetességei

T/4.

8. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók:

Ennek a feladatnak az a célja, hogy most már pontosabb, „nyelvészetibb” fogalmakkal is igyekezzünk megragadni a nyelvek hangzásbeli eltéréseit. (Elsősorban a hatodikban tanultakra támaszkodhatunk ennél a feladatnál.) Az előző feladat szerves folytatásaként alkalmazhatjuk. Az **A** és **B** csoportoknál kialakított jellemzéseket vessék össze a tanulók párban: a **B** csoport listáján megadott jellemzők szolgálhatnak a magyarázatok alapjául. Ennek a feladatnak a megoldása után kimondhatjuk, hogy a hangzó nyelveknek mik a közös sajátosságai és miben térhetnek el egymástól. A **b** és a **c** feladat inkább egyénileg végezhető; adható otthonra is. (Ha az osztály fogékony rá, az 1. lépésben meghallgatott mintákat újra hallgassuk meg, és próbáljuk megállapítani, mik a jellegzetességeik.)

Kiemelt készségek, képességek: megfigyelőképesség, lehetséges magyarázat önálló megfogalmazása

Célcsoport – differenciálás: heterogén párok: egy-egy ember az előző feladat **A)** és **B)** csoportjából alkosson egy párt

Munkaformák: pármunka, majd egyéni

Módszerek, eljárások: megbeszélés, feladatmegoldás

Eszközök: az előző feladatnál kitöltött táblázatok, a jellemzők listája, esetleg a hanganyagok és CD-lejátszó; használhatjuk az 1. feladatnál megjelölt hangmintákat is

4. Az előző feladatnál készített jellemzésedet cseréld ki a párodéval, és olvasd el az övét!

- a) Válasszatok ki minden nyelvhez egy általános hangzásbeli jellemzőt, és próbáljátok elmagyarázni egymásnak, milyen hangtani jellemző okozhatja ezt a hatást! (A pontos magyarázathoz segítséget nyújt a B) csoport listája.)

	A hawaii jellemzője, hogy: -----	A tamazight jellemzője, hogy: -----	A(z) ----- jellemzője, hogy: -----
Magyarázat			

- b) Jellemezd a magyar nyelvet néhány szemponttal a fentiek közül!

.....

.....

- c) Jellemezd az általad tanult idegen nyelvet néhány szemponttal a fentiek közül!

.....

.....

MEGOLDÁSOK

Itt elsősorban a magánhangzók és a mássalhangzók sokfélesége, aránya, elrendezésük szabályosságai kerülhetnek szóba. A hawaii és a tamazight nyelvvel kapcsolatban most már meg kellene fogalmazódnia, hogy a hawaiiiban csak nyílt szótagok vannak, míg a tamazightban főleg csak zártak, továbbá hogy a tamazightban csupa mássalhangzóból álló szótagokat is hallhattak. Ha az 1. feladathoz tartozó mintákból is hallgatnak, azokban is ezeket a szempontokat lehet alkalmazni, továbbá a kínai mintákkal kapcsolatban megfigyelhető, hogy minden egyes szótagnak jellegzetes hangmagassága vagy dallamkontúrja van, ami a többi mintán szereplő nyelvre nem jellemző. (Ez azért van, mert a kínai *tonális* nyelv, a többi pedig nem; a többi mintán szereplő nyelvben hosszabb dallamívek vannak, nem szótagonként változik a dallam. A tonális nyelvekben egy-egy szótőnek, illetve toldaléknak meghatározott dallama van, ami ezek minden előfordulásában nagyjából ugyanaz: nem a mondat dallamához igazodik, hogy egy-egy szót milyen dallammal mondanak ki.)

A NYELVEK HANGZÁSÁNAK KÖZÖS ÉS ELTÉRŐ VONÁSAI

Az emberi hangzó beszéd a világ nyelveiben kivétel nélkül magánhangzók és mássalhangzók váltakozásából áll. A magánhangzók száma a nyelvekben kb. 3 és 20 között van, a mássalhangzóké 5 és 50 között. Nagyon változékony, hogy milyen hangok és hangkapcsolatok fordulnak elő a nyelvekben. Ugyanakkor a különböző hangok és hangkapcsolatok különböző mértékben gyakoriak a nyelvekben. Nem ismerünk például olyan nyelvet, amelyben ne állhatnának egyszerű mássalhangzók két magánhangzó között (mint a magyar *apa* szóban a *p*). Ez a nyelveknek egyetemes vonása, ún. *univerzálé*. Az, hogy két mássalhangzó (vagy egy hosszú mássalhangzó) áll két magánhangzó között (vagyis zárt szótagok is léteznek, mint a magyar *árpa* vagy a *puttony* szóban), már ritkább, mint az egyszerű mássalhangzó magánhangzók között; ilyen szavak már nincsenek minden nyelvben (például a hawaii nyelvben nincsenek).

Az sem mindegy, hogy a különböző hangkapcsolatokban, sorozatokban milyen hangok szerepelnek. Ha egy nyelvben vannak árpa-szerű szavak (amelyben a két szomszédos mássalhangzót más helyen képezzük), akkor vannak lámpa-szerű szavak is (amelyben a két szomszédos mássalhangzót ugyanazon a helyen, az ajkainkkal képezzük).

Vagyis ha egy nyelvben a „bonyolultabb” (szakszóval: jelöltebb) kombináció létezik, akkor az „egyszerűbb” (szakszóval: jelöletlenebb) is. Az említett sorozatok így állíthatók sorba jelöltség szerint:

apa < puttony / lámpa < árpa

A legjelöletlenebb az apa-típus, jelöltebb a puttony-típus is meg a lámpa-típus is, a legjelöltebb pedig az árpa-típus. Például a japán nyelvben nincsenek olyan típusú hangkapcsolatok, mint amilyen az árpa szóban van, de vannak olyanok, mint ami a lámpa szóban (pl. Honda) vagy a puttony szóban (pl. ippon).

5. lépés: 5. feladat

Nyelvek hangzásbeli jellegzetességei

T/5.

10. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók:

Ha az osztály fogékony rá, az 1. lépésben meghallgatott mintákat újra hallgassuk meg, és próbáljuk meg megállapítani, mik a jellegzetességeik. A feladat megszervezése hasonló az előzőhöz: a tanulók dolgozzanak párokban, meghallgatás után az egyikük mondjon egy általános hangzásbeli jellegzetességet a hallott nyelvről, a másikuk pedig próbáljon rövid „nyelvészeti” magyarázatot megfogalmazni. A következő nyelvnél cseréljenek szerepet. (Az 1. lépésnél előkerülő nyelvek közül annyit válasszunk, amennyi időt erre rá tudunk szánni. Természetesen a már jellemzett nyelveket ne adjuk fel megint.)

Kiemelt készségek, képességek: megfigyelőképesség, lehetséges magyarázat önálló megfogalmazása

Célcsoport – differenciálás: heterogén párok

Munkaformák: pármunka

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: az 1. lépés hanganyagai, CD-lejátszó

5. Párban dolgozzatok! Töltsétek ki az alábbi táblázatot: egyszer az egyikőtök mondjon jellemzőt a hallott nyelvről, és a másik mondja a magyarázatot, aztán cseréljétek szerepet!

NYELV	JELLEMZŐ	MAGYARÁZAT
brit angol		
amerikai angol		
német		
holland		
francia		
román		
kínai		
finn		
orosz		
lovári		
beás		
csángó		
palóc		

MEGOLDÁSOK

NYELV	JELLEMZŐ	MAGYARÁZAT
brit angol	Bármilyen hasonlat vagy a magyarázatnak megfelelő általánosítás elfogadható jellemzőként minden nyelvhez.	sok különböző magánhangzó (és egyikük se létezik a magyarban) kettőshangzók (au, ou, ai stb.) a mássalhangzó-torlódások gyakoriak, de [r] csak magánhangzók között vagy szótag elején van
amerikai angol		nagyjából ua., mint a brit angolban, feltűnhet a visszahajlított nyelvheggyel képzett ún. retroflex [r]
német		feltűnő lehet a „raccsoló” [r] és a veláris [ch] nagyon sok a zárt szótag a magánhangzók némileg hasonlítanak a magyarra – kivéve az [a]-t sok zöngétlen zárhang

holland		feltűnő lehet az [r] sajátos kiejtése és a viszonylag sok [ch] (veláris réshang) hosszú magánhangzó nemigen van, legfeljebb néha „á”-t hallunk az [sz] nagyon eltér a magyartól
francia		feltűnő lehet a „raccsoló” [r] sok nagyon elől képzett mássalhangzó zárt szótagok és mássalhangzó-torlódások túlsúlya
román		nem biztos, hogy hallják a magyarban nem létező két ‘centrális’ magánhangzót (az egyik elől, a másik hátulképzett); a magyar [a]-hoz és [e]-hez hasonló hangok nincsenek, csak az [á]-hoz és [é]-hez hasonlók, de azok itt rövidek
kínai		a dallam szótagonként változik, nem pedig szavanként vagy mondatonként van „dallamív” feltűnő lehet a retroflex [r] és a sok [c]-hez, [cs]-hez hasonló hang
finn		a magyartól eltérő [sz] (az [sz] és az [s] között) sok hosszú mássalhangzó (feltűnően hosszúak) a magyarnál is pergetettebb [r] a magyar [a]-nak és [e]-nek megfelelő hang helyett inkább rövid [á] és [é] van
orosz		sok a palatalizált mássalhangzó [a] és [e] nincs, inkább rövid [á] és [é] sok az „öblös” hang (a szájüreg hátsó része tág)
lovári		a magyarhoz hasonló [a] nincs, csak rövid [á] feltűnő lehet a [kh], [ph], [th] gyakorisága
beás		mint a román, de nagyon sok a palatalizált mássalhangzó
csángó		[á] helyett rövid [á], [é] helyett rövid [é] zárt [e] retroflex [r] és [l] [a] helyett [o]
palóc		az [a] helyett rövid [á], az [á] helyett hosszú [a] van

6. lépés: 6–7. feladat

T/6–7. 11. oldal

20 PERC

Két változatot kínálunk („A” és „B”); az egyik kötelező, de ha van rá idő, érdeklődés, természetesen mindkettő elvégezhető.

”A” Hogyan hangzik a magyar másoknak?

Tanári instrukciók:

Ezt a két feladatot olyan tanulócsoporthal érdemes inkább elvégeztetni, akik kevésbé toleránsak a más nyelvűekkel szemben; az ő számukra lehet hasznos, ha szembesítjük őket azzal, hogy a saját anyanyelvük egy nem magyar anyanyelvű számára ugyanolyan „furcsának” hangzik. A T/6. és a T/7. feladatok közül választhatunk aszerint, hogy a tanulóknak inkább a magyarázat megfogalmazását vagy a személyesebb reflexió megfogalmazását kell gyakorolni. (Természetesen el lehet olvasatni, meg lehet hallgattatni a részleteket a feladatok megoldása nélkül is.)

Kiemelt készségek, képességek: empátia, tolerancia, magyarázat önálló megfogalmazása

Célcsoport – differenciálás: egész osztály

Munkaformák: frontális, illetve egyéni

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: hanganyag: a mellékletben magyarUtanzas1.wmv vagy magyarUtanzas2.wmv és CD-lejátszó

6. A felvételen egy nem magyar anyanyelvű és magyarul nem tudó személy beszél, aki azonban már sok magyar beszédet hallott. Arra kértük, utánozza hangzásában a magyar beszédet. (Természetesen egyébként halandzsázik.)

a) Próbáld jellemezni, milyennek hallotta a magyar beszédet!

.....

b) Próbáld megtalálni a magyarnak azokat a hangzásbeli sajátosságait, amelyek az utánzásban kiemelt szerepet kaptak!

.....

MEGOLDÁSOK:

Megemlíthető például az *s*, *r*, *e* és *a* hangok feltűnő gyakorisága – nyilván erre figyelt fel az illető, mert ezek a leginkább furcsák a saját anyanyelvéhez képest. A mondatok intonációja általában eső (akárcsak a magyarban a leggyakrabban), ezt kicsit el is túlozza az, aki beszél. Jól veszi észre, hogy sok zárt szótág van, még két mássalhangzóra végződő is (pl. „*smert*”).

7. Az alábbiakban két rövid jellemzést olvashatsz a magyar nyelv hangzásáról fordításban. (Ezeket a jellemzéseket is olyanok írták, akik nem tudnak magyarul, de már sok magyar beszédet hallottak.)

I.

A magyarban rengeteg magánhangzó van, főleg o-k és e-k. Ráadásul sok magánhangzó között nem hallom a különbséget, például az o és az a között. Nekem ezek ugyanolyannak hangzanak, kiejtésben nem tudom jól megkülönböztetni őket. A magyarban nehéz a szavakat és a mondatokat felismerni, az ember nem tudja, hol van vége az egyiknek és hol kezdődik a következő. Olyan, mintha folyamatos zajt hallana az ember. Inkább ázsiai, mint európai nyelvnek hangzik.

A magyarnak elég monoton a hangzása, olyan, mintha a dallam újra és újra jó magasról elindulna és folyamatosan menne lefele, mást alig hallani benne.

II.

A magyarban minden olyan hang megvan, amit más nyelvekben is képtelenség kiejteni. Na jó, torokhangok nincsenek, de az e, a, r, gy, ty számomra megtanulhatatlanok. A magyarok nem beszélnek gyorsan, de olyan, mintha sose tartanának szünetet, minden egybeolvad, és a hangsúlyok se olyan erősek, hogy elkülönítsék a részeket. A dallamról nem is beszélve, dallama szinte egyáltalán nincs a mondatoknak. Egyáltalán: úgy hangzik az egész, mint egy monoton mekegés, mert rengeteg benne az e hang.

- a) Melyik jellemzés indokolható azokkal a hangtani fogalmakkal, amelyeket ismersz? Indokold röviden az állításokat!

.....

- b) Válaszd ki az egyik jellemzést, és írd levelet a szerzőjének a magyar nyelv hangzásáról!

.....

T/8–11. 12. oldal

30 PERC

„B”: És vannak nem hangzó nyelvek is? (A jelnyelvek)
– alternatív feladatok

Tanári instrukciók:

Ha úgy érezzük, hogy a hangzó nyelvekkel kapcsolatban sikerült a sztereotípiákat eloszlatnunk, akkor kiszélesíthetjük a „bemutatott” nyelvek sokféleségét a jelnyelvekkel. A feladat célja, hogy a tanulók elképzelései, esetleges sztereotípiái átalakuljanak a siketek beszédével, a jeleléssel kapcsolatban. Elsőként hozunk létre heterogén csoportokat és adjuk meg témának a következőt: „Hogyan kommunikálnak a siket emberek?” A csoportok a „tollak közepén” módszerrel dolgozzanak (elég, ha egy-két kört mennek). Ha úgy érezzük, hogy a beszélgetés nem megy elég gördülékenyen önállóan, akkor a második körben a **T/8. b)** feladat keretében kioszthatjuk segítségképpen a kártyákat. Ekkor az a feladat, hogy a kártyákon levő állításokról kell nyilatkozni a körben: ki ért egyet, ki cáfolja az állítás, miért. Legyen minden csoportban egy jegyző, aki

minden felmerülő gondolatot lejegyez. Ezután vetítsük le a filmet a tanulóknak, majd kérjük meg őket, hogy oldják meg a T/9. feladatot egyénileg. Hallgassunk meg néhány megoldást, és kezdjük el kitölteni a pókhálóábrát. Az új megállapításokat mindig szembesítsük a T/8. feladat kapcsán elkészített listával. (Kérdezzünk rá arra, hogy az egyes megállapítások szerepelnek-e valamelyik csoport listáján.) Térjünk vissza azokra a megállapításokra, amelyek csak a listákon szerepelnek: kérdezzünk rá, miért kerüljenek vagy ne kerüljenek fel a pókhálóábrára. A T/11. feladatot házi feladatnak adhatjuk.

Kiemelt készségek, képességek: empátia, tolerancia, megfigyelőképesség

Célcsoport – differenciálás: heterogén kiscsoportok

Munkaformák: csoportos

Módszerek, eljárások: „tollak közepén”; frontális, szemléltetés, majd pókhálóábra, egyéni feladatmegoldás

Eszközök: felvétel jelelő emberről (a honlapon vagy CD-n látható) és kártyák a következő állításokkal:

„A siketek tudnak egyszerre beszélni.”

„A siketek nem tudnak beszélni, csak mutogatnak, ez szegényesebb kommunikáció, mint a beszéd.”

„Arcjátékkal kísérik a mozdulataikat.”

„A szájukkal is mutatják, hogy mit mutatnak.”

„Sok mindent ugyanúgy mutatnak, mint ahogy magyarul mondjuk.”

„A siketek sokkal kevesebb dolgot tudnak közölni, mint azok, akik hangzó nyelvet beszélnek.”

„A siketek mutogatása nem tekinthető nyelvnek.”

„A siketek az ún. jelnyelvet használják. Ez ugyanolyan nyelv (szerkezete és szabályai vannak, rendszeres), mint a hangzó nyelvek.”

„A jelnyelv egységes.”

„Többféle jelnyelv is van, ugyanúgy, ahogy hangzó nyelvből is többféle van.”

„A siketek »nyelve« esetleges mutogatások halmaza.”

„A siketek gyakrabban értik félre egymást, mint azok, akik hangzó nyelvet beszélnek.”

„A jelnyelv ugyanúgy tanulható, mint bármely nyelv.”

„A tévében minden műsorhoz kellene jeltolmács.”

„Zavaró, hogy a tévében néha jeltolmácsok jelelik a hangzó szöveget a képernyő sarkában.”

8. „Hogyan kommunikálnak a siket emberek?”

- A csoportból mindenki legalább egy feltételezést mondjon! Valamelyikőtök jegyezze is le a felmerülő gondolatokat!

Gyakran lehet hallani, hogy a halláskárosodott embereket *süketnémának* nevezik a köznyelvben. Ez az elnevezés messzemenően félrevezető: a süketnémáknak nevezett emberek valójában halláskárosodottak (azaz a hallórendszerük valamelyik része súlyosan károsodott), de egyáltalán nem némák,

tehát képesek hangokat képezni, csak mivel nem hallanak, nem képesek a beszédhangok képzését úgy elsajátítani, mint a hallók. Maguk a halláskárosodott emberek a köznyelvi (és sajnos sokszor pejoratív értelmű) *süket* megnevezés helyett a tárgyyszerű és előítéletmentes *siket* elnevezést fogadják el. Használjuk ezentúl mi is ezt a nem halló emberek megnevezésére, és ne a *süketnéma* vagy a *süket* kifejezéseket! A siketek a hangzó nyelv pótlására a világ minden táján jelnyelvekkel kommunikálnak. A jelnyelvek ugyanolyan emberi nyelvek, mint a hangzó nyelvek, de a mondatok hangok helyett gesztusokból épülnek fel. A következő feladatokban a siketek jelnyelvével ismerkedhettek meg.

b) Kártyákon kaptok a siketek beszédére vonatkozó állításokat. Vitassátok meg őket! Írjátok le a fontosabb észrevételeket!

9. A filmen egy siket embert látsz. Próbáld kitalálni, miről beszélhet! Azt is magyarázd meg, miből következettél erre!

MEGOLDÁSOK:

Ezt mondja el a jelelő:

Kína bölcse

A kínai parasztember két agyagedényt cipel. A bal oldali edény repedt, a jobb oldali edény ép és tökéletes. Csak viszi... Miért is? Hogy legyen otthon vize, amit igyon, amivel főzzön. Éppen ezért a ház és a folyó között naponta ingázik, és vízzel tölti az edényeket, majd hazaballag. A baloldali edényből csöpög a víz, a jobb oldali edény hibátlan, tele vízzel. A mindennapok során egyszer egy napon a baloldali edénynek lelkiismeret-furdalása lett, kellemetlenül érezte magát, szólt a parasztnak. – Tessék? – mondja a paraszt. – Ne haragudj, olyan rossz nekem, repedt vagyok, csöpög belőlem a víz, és elfogy hazáig, így nem tudok segíteni neked. – Nem baj – mondja a paraszt. – Együtt élünk ezzel, én türelmes vagyok, minden nap. – De ez lehetetlen. – Nem baj, majd elmagyarázom – mondja a paraszt. Hazaérnek, leül az ember, és elmondja a repedt edénynek: Igaz, hogy az ép edény kiszolgál, iszom belőle vizet, főzök, és sok mindenre használom a benne hozott vizet, viszont te, amikor a vállamon hordozlak, az út szélét locsolod, ahol gyönyörű virág nő, és ezekkel az otthonomat díszíthetem látványosan. A társad vizet ad, te pedig gyönyörűséget, szép lakást, szép útszéli tájat. Ez ugyanaz, amikor a fogyatékos és ép ember együtt élnek gondtalanul és szépen.

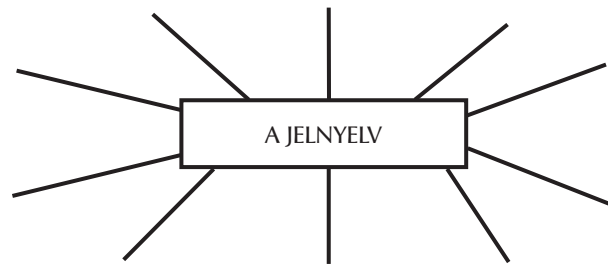
Nyilvánvaló, hogy halló ember nem értheti meg a történetet. Viszont vannak a jelelésben ikonikus részletek (a hangzó beszédben az ilyenek csak igen mellékes szerepe van, mert a közeg különbsége nem is teszi lehetővé): például kézmozdulattal, testtartással mutatja be a jelelő a jellegzetes kínai vízihordó eszközt, amelyet vállon kell vinni, és ahogy rajta lóg a két vödör, meg ahogy az egyikből csöpög valami. A legtöbb jel azonban önkényes, konvencionális (ezért jelnyelvenként változó is). Gondos tanulmányozással ebből a rövid történetből is ki lehet hüvelyezni ilyeneket (ha ismerjük a magyar fordítást), de ez nagyon nehéz és időigényes lenne. Esetleg rámutathatunk néhány ilyenre, pl. a legelső jelre (KÍNA), a történet elején a vízihordó eszköz bemutatása után nagyon gyorsan mutatott VÍZ jelre (a száj előtt ide-oda mozdítja V-alakban tartott ujjait), vagy a történet vége felé gyakran előforduló SZÉP jelre (alulról nyitott kézzel két oldalról hozzáér az állához, és lefelé mozdítja a kezét).

Egyéb megjegyzések:

Ebben a jelelésben vannak az ún. *jelelt magyarra* jellemző mozzanatok is (a jelelt magyar a szinkrontolmácsolásban használt jelrendszer, amely a magyar mondatok szóról szóra való lefordításán alapul, jelentősen eltér a spontán helyzetekben használt magyar jelnyelvtől). Például a címben („Kína bölcse”) az utolsó jel a birtokra utaló toldaléknak felel meg, ezt csak a jelelt magyarban használják, a magyar jelnyelvben nem.

A jelelők általában szájmozgással is segítik a jelek azonosítását (pl. KÍNA). Ez teljesen természetes, a jelelt magyarban és a magyar jelnyelvben egyaránt szinte kötelező.

10. Közös megbeszélések alapján töltsd ki a pókhálóábrát!

11. Ha az előzőek felkeltették az érdeklődésedet, olvasd el az alábbi olvasmányt, és annak alapján egy másik színű tollal egészítsd ki a pókhálóábrát a szövegből megismert új információkkal!

A JELNYELVEK

A világon mindenütt használnak jelnyelveket, főleg a siketek, de másodlagos, titkos vagy közvetítő nyelvként helyenként mások is. Születésünkkor a jelelésre ugyanolyan fogékonyak vagyunk, mint a hangzó nyelvekre, a siketek között felnövő gyerekek anyanyelvékként sajátítják el a jelelést. A nyelvelsajátítás egyforma folyamat a hangzó nyelvnél és a jelelésnél.

Azok a jelnyelvek, amelyeket az emberek anyanyelvékként használnak, ugyanolyan nyelvek, mint a hangzó nyelvek, semmivel sem „egyszerűbbek” vagy „könnyebbek”, csak az eltérő kifejezőeszköz miatt vannak különbségek. Például a jeleket nemcsak egymás utáni elhelyezéssel lehet kombinálni, hanem úgy is, hogy egy bizonyos kézformát más helyen, más mozdulat vagy más arcjáték kíséretében használnak. Könnyebb az utánzás használata is (a hangzó nyelvben csak a hangutánzó szavakban találunk ilyet).

Mivel a jelnyelvekben a jelek egy-egy „szót”, „fogalmat” jelölnek, körülbelül annyi jel van egy-egy jelnyelvben, mint amennyi írásjel a fogalomjelölő írásokban (például a kínaiiban). A különböző jelnyelvekben a jelek nagyon eltérőek, így a különböző nemzetiségű siketek nem értik meg egymást.

Mivel a nyelvhasználatnak a gondolkodás fejlődésében is nagy szerepe van, nagyon fontos, hogy a siket gyerekek se legyenek kizárva a nyelvhasználatból. Ennek a legjobb módja a jelelés, mert a szájról olvasást és a hangképzést az egészen kis gyerekeknek nagyon nehéz megtanítani. Ezért ma már az óvodában és az iskolában sem tiltják a siket gyerekeknek a jelnyelv használatát.

7. lépés: 12. feladat

Mivel helyettesítjük a különleges hangokat?

T/12.

14. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók:

A feladat célja annak felfedezése, hogy a jövevényszavakban jellegzetes hanghelyettesítések figyelhetőek meg. Néhány közismert szó eredeti nyelvű kiejtését fogják hallani a tanulók; fontos, hogy többször (kétszer, háromszor) meghallgathassák a felvételeket. Az **a)** feladat elvégzése után beszéljük meg a megoldásokat, hogy mindenki tovább tudjon dolgozni a **b)** és a **c)** feladaton. A **c)** gyűjtőfeladat otthonra is adható.

Kiemelt készségek, képességek: megfigyelőképesség, koncentráció

Célcsoport – differenciálás: egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: felvételek, CD-lejátszó

12. A felvételen a magyar nyelvben is létező szavak „eredetijét” fogod hallani.

a) Hallgasd meg felvételről a szavakat, és próbáld meg kitalálni, melyik magyar szó származik belőlük!

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

MEGOLDÁSOK:

1. hello, 2. pullover, 3. computer, 4. Washington, 5. dumper, 6. brioche, 7. ridicule, 8. chauffeur, 9. Schlager, 10. Dunst

b) Próbáld meg mindegyik szó esetében megmondani, hogy milyen hang milyennel helyettesítődött a magyarban!

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

- ||| c) Próbálj mindegyik helyettesítésre még példákat találni! Mit mi helyettesít a magyar változatban?

REFLEKTÁLÁS

8. lépés: 13. feladat

Kilépőkártya

T/13.

15. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók:

Ebben a lépésben a modulban előkerülő új ismeretekről, újonnan felmerült szempontokról kell elgondolkodniuk a tanulóknak. A tanulók egyénileg töltsék ki a kilépőkártyákat. Be is szedhetjük őket. A modul néhány óráján mutatott aktivitást, szereplést egyéneként szövegesen értékeljük.

Kiemelt készségek, képességek: reflexió önálló megfogalmazása

Célcsoport – differenciálás: egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: kilépőkártya

||| 13. Töltsd ki a kilépőkártyát!

KILÉPŐKÁRTYA

1. Gondolkoztál-e korábban azon, hogyan hangzik a számunkra, ha valaki idegen nyelven beszél, és hogyan hangzik idegenek számára a mi beszédünk? Ha igen, változott-e valamiben, amit erről gondolsz? Miben? Ha nem, mit tudtál meg erről a kérdésről?
2. Sorold fel a magyar beszédnek egy-két olyan hangzásbeli jellegzetességét, amelyekben eltér az idegen nyelvtől, amit tanulsz!
3. Vajon miért gondolhatja valaki, hogy az egyik nyelv „szebben hangzik”, mint a másik? A meghallgatott felvételek közül volt olyan nyelv, amit te „szebbnek” hallottál, mint a többit? Mit gondolsz, miért?

2. LEXIKALIZÁCIÓ, GRAMMATIKALIZÁCIÓ

3 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

Bevezető beszélgetés

T/1.

16. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

A cél az idegennyelv-tanulással kapcsolatos személyes élmények, problémák felidézése. A tanulók először párban kezdjenek el a problémáról beszélgetni: kezdjék el kitölteni a pókhálóábrát. Ezután indítsunk irányított beszélgetést arról, hogy hogyan tanulunk idegen nyelveket: mi okozza a legnagyobb nehézséget, a tanult idegen nyelvnek milyen sajátossága nehezíti a legjobban a megtanulását. Gyengébb képességű csoportban, osztályban frontális osztálymunkával indíthatunk, amit a pókhálóábra csoportos vagy párban történő kitöltése követ. (Felhasználhatjuk az előző modulban már látott hangtani eltéréseket is.) Hogyan, milyen módszerekkel olvasnak ismeretlen idegen nyelvű szöveget, van-e valamilyen „trükkjük”, amit alkalmaznak? Az idegen nyelv tanulásakor melyik módszereket találják a leghasznosabbnak, és mi az, amit inkább elhagynának? Készíthetünk a megbeszéltek alapján a táblára pókhálóábrát is.

Kiemelt készségek, képességek: saját tapasztalatok megfogalmazása szóban

Célcsoport – differenciálás: egész osztály

Munkaformák: pármunka

Módszerek, eljárások: beszélgetés, pókhálóábra; frontális beszélgetés vagy frontális pókhálóábra

Eszközök: tábla

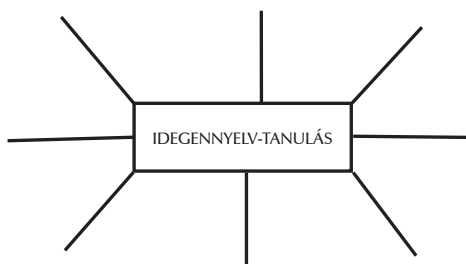
Idegen nyelvet tanulni nem könnyű. Tapasztalhattátok az egyik fő nehézségét: egy másik nyelv más hangzású szavakat használ ugyanazoknak a dolgoknak a megjelölésére. Számos más tulajdonságukban is eltérhetnek a nyelvek egymástól, ezért nehéz működésüket megérteni, megtanulni, alkalmazni. A következőkben néhány olyan tulajdonságot fogtok megismerni, amelyekben különbözhetnek a nyelvek.

1. Nyelvtanulás

a) Beszéljess a pároddal az alábbi kérdésekről!

- Mi jut eszetekbe arról, hogy „nyelvtanulás”?
- Hogyan tanulhatunk meg idegen nyelveket?
- Mi okozza a legnagyobb nehézséget számotokra a nyelvtanulásban?
- Van-e, és ha igen, milyen módszereitek, „receptetek” az idegennyelv-tanuláshoz?

b) Írjátok a pókhálóábrába néhány asszociációt!

c) Egészítsd ki a pókhálóábrát a közös megbeszélés alapján!

JELENTÉSTEREMTÉS

2. lépés: 2. feladat

Szótárazós játék

T/2.

16. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók:

A feladat célja, hogy a gyerekek szótárhasználatát tudatosabbá tegye. A feladatban a rokon értelmű, a többjelentésű és az ún. azonos alakú kifejezések problémájára fókuszálunk az idegen nyelvről való fordításoknál előforduló problémák kapcsán. A feladat tapasztalatai hasznosak lehetnek az idegennyelv-tanulásban és a modul lexikalizációval kapcsolatos jelenségeinek megértésében.

Attól függően, hogy mi a tanult idegen nyelv, többféle jelenség is megfigyelhető. Csak példaként sorolunk fel párat: a *barát* esetében a nem szerinti megkülönböztetés, illetve a „szerető”-vel való egybeesés; a *lap*, az *oldal* és az *óra* magyarul többjelentésűek, ezért a magyar jelentések jelenléte vagy hiánya lehet érdekes; a *szeret*-nek sok nyelvben többféle megfelelője van (attól függően, hogy a *szerelem* vagy a *szeretet* igéje-e). A *hús* sok nyelvben több szónak felel meg aszerint, hogy élő szervezet részéről vagy étkezésre való húsról van-e szó.

Kiemelt készségek, képességek: szótárhasználat, nyelvi tudatosság

Célcsoport – differenciálás: differenciált csoportok a tanult idegen nyelv szerint

Munkaformák: egyéni munka

Eszközök: a tanult idegen nyelvek kétnyelvű és egynyelvű szótárai

2. Szótárazzuk!

- a) Írd be a táblázatba a következő szavak tanult idegen nyelvi megfelelőit! Azokat is nézd meg a szótárban, amelyekhez fejből találsz párt! Írd ki az összes lehetőséget!

MAGYAR	TANULT IDEGEN NYELV	
	MAGAMTÓL TUDTAM	A SZÓTÁRBÓL NÉZTEM KI
1. BARÁT		
2. LAP		
3. ÓRA		
4. SZERET		
5. OLDAL		
6. HÚS		

- b) Nézd meg, hogy a szótár szerint az egyes idegen nyelvi megfelelőik miben különböznek egymástól (vagyis hogy melyiket milyen módon használják a szótár szerint)!
Hogyan jelöli a szótár ezeket a különbségeket? Jegyezd is le őket!

- c) Mit tudtál a fenti szavak használatáról, és mi az, amit a szótárból tudtál meg?

SZÓ	HASZNÁLATA	
	MAGAMTÓL TUDTAM	A SZÓTÁRBÓL NÉZTEM KI
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		

3. lépés: 3. feladat

T/3.

17. oldal

„Rokon értelmű” – „több jelentésű” – „azonos alakú”

Házi feladat

Tanári instrukciók:

A feladat az ismeretközlő szöveg önálló feldolgozását segíti. Házi feladatnak javasoljuk.

Kiemelt készségek, képességek: önálló szövegfeldolgozás

Célcsoport – differenciálás: a szövegek mennyiségével differenciálhatunk, de az első nagyobb részt („...vagy 'kórus'-ig) mindenkinek el kell olvasnia

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

3. Olvasd el az alábbi szöveget!

Tegyél pipát a margóra azokhoz az információkhoz, amelyeket már eddig is tudtál, és tegyél csillagot a margóra azokhoz, amelyek újak számodra!

Írj minden fogalomra egy-egy példát! Használhatod az előző feladat szavait is!

TÖBB KIFEJEZÉS HASONLÓ JELENTÉSEI, EGY KIFEJEZÉS KÜLÖNBÖZŐ JELENTÉSEI

Azokat a szavakat, amelyek szinte ugyanazt jelentik, illetve amelyeket szinte ugyanolyan helyzetekben használhatunk, ROKON ÉRTELMI KIFEJEZÉSEKNEK nevezzük. Ilyen például a *holmi* és a *cucc* vagy a *Bocsánat!* és az *Elnézést!* Mint a példákból is látható, a rokon értelmű kifejezések különbözőhetnek egymástól stílusértékükben (például lehet az egyik kifejezés bizalmasabb, a másik hivatalosabb vagy hűvösebb, és így tovább).

Azokat a szavakat, kifejezéseket, amelyek több különböző értelemben is használhatók, de ezek között a használatok között jól érezhető összefüggés van, TÖBB JELENTÉSŰ kifejezéseknek szokták nevezni. Ilyen például az *oldal* szó: kétféle használatát megvilágíthatjuk például a következő két mondattal:

- (a) *A gyomor a hasüreg bal oldalában helyezkedik el.*
- (b) *A gyomorról a 249. oldalon lehet olvasni.*

Amikor egy szónak vagy kifejezésnek többféle használata van, de ezek között nem érzünk összefüggést, mintha csak véletlenül hangoznának egyformán, AZONOS ALAKÚSÁGRÓL beszélünk. Azonos alakú kifejezések például a *szél* ('perem' vagy 'légáramlat'), a *párt* (a *pár* tárgyesete vagy 'politikai szervezet') vagy a *kar* ('ember felső végtagja' vagy 'kórus').

Nagyon sokszor nehéz megállapítani, hogy egyetlen kifejezés több jelentéséről vagy több véletlenül azonos alakú kifejezésről van-e szó. Például a szem szót sokan több jelentésűnek érzik (mert úgy érzik, hogy például a gabonaszemek apró szemecskékre emlékeztetnek), mások azonos alakúnak tekintik őket, mert nem érzik meggyőzőnek ezt az összefüggést. Hasonló példák a rák (mint betegség és mint állatfajta) vagy a gáz (mint légnemű anyag és mint az autó gyorsítására való szerkezet). Ebből a szempontból mindegy, hogy van-e történetileg kapcsolat a különböző jelentések között, mert a szavak történetét a beszélők általában nem ismerik. Az eddig idézett példákban van történeti kapcsolat az elnevezések között: egyjelentésű szavak váltak többjelentésűvé az idők során, de ezt a legtöbb beszélő nem tudja.

NÉHÁNY GYAKORI IDEGEN KIFEJEZÉS A FENTI JELENTÉSEKRE

A rokon értelmű kifejezéseket SZINONIMÁKNAK is hívják, a köztük levő viszony a SZINONÍMIA. Többszavas kifejezések esetén használják a PARAFRÁZIS szót is (az egyik kifejezés a parafrázisa a másiknak, ha nagyjából ugyanazt a dolgot mindkétféleképpen lehet mondani). Azt a jelenséget, amikor egy kifejezésnek több jelentése van, POLISZÉMIÁNAK is hívják, amikor pedig két különböző jelentésű kifejezés véletlenül ugyanúgy hangzik (azonos alakúak), akkor HOMINIMÁKNAK is nevezik őket (a köztük levő viszony a HOMINÍMIA).

4. lépés: 4. feladat

Többjelentésű vagy azonos alakú?

T/4.

19. oldal

Választható feladat

15–20 PERC

Tanári instrukciók:

Ezzel a választható feladattal az előzőekben megismert fogalmak megértését, elmélyítését érhetjük el, de mivel nem ez a fókusz a modulnak, kihagyható ez a lépés. Minden csoport húzzon egy-egy kifejezést. Minden csoportban húzzanak szerepkártyákat a tanulók, hogy mi mellett fognak érvelni: azonos alakúság mellett érvel, azonos alakúság ellen érvel, többjelentésűség mellett érvel, többjelentésűség ellen érvel, jegyző, bíró és időmérő (ez lehet egy szerep). (Természetesen a szerepeket mi is kioszthatjuk aszerint, hogy kinek mi lenne a legfejlesztőbb, ki mennyire aktív stb.) A vitát többféleképpen is megszervezhetjük, de mindenképp hagyjunk időt az érvek összegyűjtésére. Minden szereplő érveinek kifejtésére jusson legalább fél perc. Hagyjunk időt a „bíró” szerepű tanulónak arra, hogy értékelje a többiek munkáját, mérlegelje az érveiket, és döntsön, ki érvelt meggyőzőbben, illetve a „bíró” értékelése után a vitatkozó feleknek is adjunk lehetőséget arra, hogy értékeljék a vitát, illetve saját szerepüket a vitában. Legyen alkalmuk azt is elmondani, hogy hisznek-e az általuk védett álláspontban. A vitát segíti a táblázat.

A kifejezőkártyákra például ezek a kifejezések kerülhetnek:

levél – azonos alakú vagy többjelentésű

körte – azonos alakú vagy többjelentésű

könyv – többjelentésű-e?

rendőrség – többjelentésű-e?

hasáb – többjelentésű-e?

Kiemelt készségek, képességek: érvek önálló megfogalmazása megadott álláspont mellett

Célcsoport – differenciálás: 4-5 fős heterogén kiscsoportok

Munkaformák: csoportmunka

Módszerek, eljárások: vita

Eszközök: kifejezések kártyákon, szerepkártyák, érvtáblázat

4. Gyűjts érveket, majd vitatkozzatok!

A kifejezés:

A probléma:

LEHETSÉGES ÉRVEK MELLETTE	LEHETSÉGES ÉRVEK ELLENE

LEHETSÉGES MEGOLDÁSOK, ÉRVEK

Ha a kétféle értelmezés között rendszeres megfelelés van, az jó érv amellett, hogy nem azonos alakúságról van szó (a *könyv* jelentheti a tárgyat és a tartalmát, de ugyanez igaz minden információhordozót jelentő főnévre, pl. *film*); ha úgy lehet egymás mellé rendelni az illető szóhoz kapcsolódó kifejezést, hogy az egyik mellérendelt tag az egyik értelmezést, a másik a másikat veszi alapul, akkor nem beszélhetünk sem több jelentésről, sem azonos alakúságról, itt egyszerűen az adott elem metonimikus használatáról van szó (pl. jó az, hogy a *könyv drága volt és izgalmas*, de nem jó az, hogy a *rendőrség igazságos és a múlt héten kifestették*). Egyéb érvekkel is lehet próbálkozni, de azok általában nem jól ellenőrizhetők (pl. mennyire „hasonlít” egymásra a két értelmezés).

5. lépés: 5. feladat

T/5.

19. oldal

15 PERC

Nyelvtanfejtő játék – arab

Ha túl nehéznek bizonyul, választható

Tanári instrukciók:

A feladat célja, hogy a tanulók kombinatorikus és megfigyelőképességét fejlessze. A feladat segítségével a tanulók képet alkothatnak arról, hogy a nyelvek mennyire eltérő módon tudják a különböző jelentéseket „kódolni”. Ha a feladat túl nehéznek bizonyul, esetleg lehetséges, hogy párok dolgozzanak együtt. A feladat megoldását beszéljük meg frontálisan.

Kiemelt készségek, képességek: kombinatorikus képesség, nyelvi tudatosság, megfigyelőképesség

Célcsoport – differenciálás: egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

5. Az alábbi táblázatban néhány arab szót találsz. Mindegyiknek megadtuk a jelentését.

- a) Tekintsd át a táblázatot! Próbáld meg kitalálni a hiányzó alakokat! (A halványpiros helyekre nem kerül semmi.)

----- tanult	<i>madrasza</i> iskola	<i>dirásza</i> tanulás	
		<i>tidzsára</i> kereskedelem	----- kereskedő
<i>kataba</i> írt	<i>maktaba</i> könyvtár	----- írás	<i>kátib</i> író
	----- sportpálya		<i>lá`ib</i> játékos
<i>zara`a</i> földet művelt	<i>mazra`a</i> földbirtok	----- földművelés	

- b) Próbáld röviden megfogalmazni, hogyan jártál el a hiányzó alakok kikövetkeztetésekor!
- c) Fogalmazd meg röviden, mit tudtál meg arról, hogyan működik az arabban a szóképzés, illetve a ragozás!
- d) Ha érdekel, olvasd el az alábbi szöveget, ami az arab nyelvről szól!

MEGOLDÁSOK:

a)

<i>darasza</i> tanult	<i>madrasza</i> iskola	<i>dirásza</i> tanulás	
		<i>tidzsára</i> kereskedelem	<i>tádzsir</i> kereskedő
<i>kataba</i> írt	<i>maktaba</i> könyvtár	<i>kitába</i> írás	<i>kátib</i> író
	<i>mal`aba</i> sportpálya		<i>lá`ib</i> játékos
<i>zara`a</i> földet művelt	<i>mazra`a</i> földbirtok	<i>zirá`a</i> földművelés	

Az ARAB NYELV a világ egyik legtöbbek által beszélt nyelve, közel 300 millió beszélője van. A sémi nyelvcsaládba tartozik, többek közt a héberrel együtt. A sémi nyelvcsalád egyik jellegzetessége, hogy a szótövekre csak az jellemző, hogy milyen mássalhangzó van bennük: a magánhangzók nem a szótő részei, hanem a mi toldalékainknak megfelelő szerepet játszanak. Például a k-t-b mássalhangzó-sorozat az írással kapcsolatos szavak töve; a múlt idejű ragozott alakjaiban katab-ként jelenik meg, a jövő idejűekben ktub-ként; a könyv arabul kitáb, a többes száma pedig kutub (könyvek). Az arab nyelvet ARAB BETŰKKEL írják (az arab írás távoli rokona a mi latin betűs írásunknak, mindkettő főníciai eredetű), jobbról balra haladva a papíron. A rövid magánhangzókat az arab írásban általában nem jelölik.

6. lépés: 6. feladat

Lexémaalkotás a tanult idegen nyelvben

T/6.

20. oldal

Választható feladat

20 PERC

Tanári instrukciók:

Ez a választható feladat a diákokat elsősorban az idegennyelv-tanulásban segíti. Tudatosabbá tehetik nyelvtanulásukat, figyelhetnek olyan jelenségekre, amelyekre esetleg az idegennyelv-tanulásuk során még nem figyeltek fel. Ha úgy gondoljuk, hogy a tanulócsoporthoz szüksége van ilyesmire (például a nyelvtudásuk megengedi és nem haladta még túl ezt a szintet), és az idegennyelv-tanárral össze tudjuk hangolni, a tanult idegen nyelv lexémaalkotási stratégiáit tekinthetjük át ebben a lépésben egy játékos feladat által. A feladatot a gyerekek végezzék kiscsoportokban (3-4 fő). Minden csoporttag mondjon egy lehetőséget, hogy hogyan hangozhatna az a dolog a másik nyelven, majd vitassák meg az egyes lehetőségeket. Állapodjanak meg abban, hogy melyik a legjobb, a legplauzibilisebb megoldás. Majd nézzék meg a szótárban, hogy mit találnak. Például szóba jöhetnek (sorrendben) a következők: *screen/monitor cleaner/brush; meat* (ez az angol esetében létező lexéma); *leaves cleaner/assistant; tree* (ez az angol esetében létező lexéma); *room tower*. Ebből látható, hogy az angolban az egyik legtermékenyebb lexémaalkotási mód az összetétel.

Kiemelt készségek, képességek: nyelvi tudatosság

Célcsoport – differenciálás: homogén csoportok a tanult idegen nyelv, illetve a nyelvtudás szintje szerint, ezeken belül heterogén együttműködő csoportok alakíthatók (az osztálylétszámtól függően)

Munkaformák: csoportmunka

Módszerek, eljárások: megbeszélés, feladatmegoldás

Eszközök: kétnyelvű és egynyelvű szótárak

6. Hogyan mondanák?

Tudnátok-e új lexémákat alkotni a tanult idegen nyelven, amelyek az alábbiakat jelenthetnék? Nézzétek meg a szótárban, vajon tényleg létezik-e a kifejezés, amelyet alkottatok, és ha igen, mit jelent!

	TIPPJEINK	MI ALAPJÁN TIPPELTÜNK	A SZÓTÁRBAN EZT TALÁLTUK
a számítógép képernyőjének a tisztítására való speciális eszköz			
evésre való hús (nem pedig élő szervezetet alkotó hús)			
elszáradt falevelek összetakarításával foglalkozó ember			
élő fa (nem pedig fa mint anyag)			
a középkori vár lakótornya			

LEXIKALIZÁCIÓ

Korábban hallottatok már a LEXÉMA fogalmáról. Lexémának tekintünk minden olyan nyelvi elemet, amelyet meg kell tanulnunk, amelyet nem tudunk kikövetkeztetni a nyelv szabályrendszeréből. A nyelv szavai mind ilyenek. A különböző nyelvekben különböző fogalmakra van külön lexéma, például a magyarban létezik a *nővér* lexéma az 'idősebb lánytestvér' értelemben, míg az angolban, a franciában vagy a németben nincs erre a fogalomra külön szó (a *sister*, a *soeur* és a *Schwester* idősebb és fiatalabb lánytestvért is jelenthet). Ezt úgy mondjuk, hogy a magyarban LEXIKALIZÁLÓDOTT az 'idősebb lánytestvér' fogalma.

7. lépés: 7–8. feladat

A glosszázás megismerése

T/7–8. 21. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók:

Ennek a feladatnak az a célja, hogy a glosszázás fogalmával, technikájával megismerkedjenek a tanulók. Egyúttal egy, a magyartól élesen eltérő szerkezetű nyelvvel, az izoláló kínaival is szembesülnek, és a különbségeket meg is kell fogalmazniuk. A **T/7. d)** részéhez az értelmezést olvassuk fel: 'Halálra rémültem ennek a rossz autónak a vezetésétől.' A **T/8. b)** részéhez az értelmezést olvassuk fel: 'Tudsz evőpálcikával enni?'

Kiemelt készségek, képességek: megfigyelőképesség, nyelvi tudatosság

Célcsoport – differenciálás: egész osztály

Munkaformák: egyéni munka

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

A következőkben egy olyan eszközzel ismerkedhetek meg, amelynek az alkalmazása megkönnyíti egy idegen nyelvű mondat megértését, grammatikai szerkezetének átlátását és ezáltal fordítását. A glosszázás technikáját leginkább a nyelvészek használják elemzéseikben, de nekünk is hasznunkra válhat, ha a glosszázott szövegekkel könnyedén tudunk bánni.

7. Leírtunk egy kínai mondatot latin betűkkel (a szavak dallamát nem jelöltük).

Zhe-liang po che kai de wo xia si le.

- a) Van-e bármilyen támpontod, ami alapján ki tudnád találni a jelentését? Mire lenne szükséged ahhoz, hogy le tudd fordítani?
- b) Tegyük fel, hogy kaptál egy kínai–magyar szótárat, és az alábbi szavakat meg is találtad benne. Le tudod fordítani a mondatot? Próbáld meg!

Kínai	Magyar
che	autó
kai	vezet
po	rossz
si	halál
wo	én
xia	ijed
zhe-liang	ez

Fordítás:

- c) Most a kínai mondat minden egyes eleme alá odaírtuk a magyar megfelelőjét. Így már le lehet fordítani?

Zhe-liang	po	che	kai	de	wo	xia	si	le.
ez	rossz	autó	vezet	DE	én	ijed	halál	BEF

DE: annak a jele, hogy ott mellékmondat végződik

BEF: befejezett esemény

Fordítás:

- d) Hallgasd meg és írd le a mondat valódi értelmezését! Milyen érdekességet figyelsz meg, ha a szó szerinti fordítást és az értelmezést összehasonlítod?

Zhe-liang	po	che	kai	de	wo	xia	si	le.
ez	rossz	autó	vezet	DE	én	ijed	halál	BEF

Az értelmezés:

MEGOLDÁSOK:

- a) Nem tudjuk lefordítani, hacsak nem tudunk kínaiul. Kellene egy szótár és egy kínai nyelvtan. (Elképzelhető, hogy a tanulók csak a szótár szükségességét érzik; a feladat pont arra vezeti rá őket, hogy a mondat megértéséhez nem elegendő az egyes lexémák jelentésének az ismerete.)
- b) Még mindig nem tudjuk lefordítani. (Sokféleképpen „tudjuk lefordítani“.)
- c) Még mindig nem tudjuk lefordítani. (Sokféleképpen „tudjuk lefordítani“.)
- d) Megfigyelhető, hogy az ige személye és száma, valamint a névszói szerkezetek szerepe nincs jelölve. A kínaiiban általában csak a szórend jelöli a szerepeket.

8. És japánul?

- a) Leírtunk egy japán mondatot, hasonlóan az előző feladathoz. Minden egyes szava alá a magyar megfelelőjét írtuk. Próbáld meg lefordítani!

Hashi	de	taberu	koto	dekimasu	ka
evőpálcika	-val/-vel	eszik	-ás/-és	képes	KÉRD

KÉRD: annak a jele, hogy kérdő mondatról van szó

Fordítás:

- b) Hallgasd meg és írd le a mondat valódi értelmezését! Milyen érdekességet figyelsz meg, ha a szó szerinti fordítást és az értelmezést összehasonlítod?

Hashi	de	taberu	koto	dekimasu	ka
evőpálcika	-val/-vel	eszik	-ás/-és	képes	KÉRD

Az értelmezés:

MEGOLDÁSOK:

- a) Megalkothatják a következő fordítást: 'Képes vagy evőpálcikával enni?' 'Tudsz evőpálcikával enni?'
- b) Az ige személye és száma itt sincs jelölve, de a névszói szerkezetek szerepe igen (l. *de*, ami az evőpálcika eszköz szerepét jelöli). A névszónak nincs többes számuk (*hashi* 'evőpálcika', valójában kettő van belőle). Azt, hogy kérdésről van szó, a mondat legvégén álló szócska jelöli; a kérdőszócskát leszámítva a ragozott ige van a mondat legvégén, előtte a bővítménye; a bővítményen belül is az ige (*taberu*) áll az utolsó helyén, előtte a bővítménye. A *koto* is a bővítmény szerepét jelölő szócska, azt mutatja, hogy a bővítmény egy mondat (amire valaki képes).

Amikor idegen kifejezések, mondatok szerkezetét szemléltetjük, minden elemük alá odaírjuk annak a magyar jelentését vagy egy-egy rövidítést, amely a szerepét jelöli. Ezt a módszert hívják a nyelvészek GLOSSÁZÁSNAK. (A glossázás eredetileg azt a jegyzetelést jelenti, amikor egy nehezen érthető szöveg egy-egy részéhez jegyzeteket fűzünk.) A glosszák alá mindig oda szoktuk írni a magyar fordítást is.

8. lépés: 9. feladat

Szöveg glosszázása

T/9.

23. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

A feladat célja, hogy a tanulók a tanult idegen nyelven kipróbálhassák a glosszázás technikáját: tudják eldönteni, melyik nyelvi elemhez milyen glosszát érdemes fűzni. A gyakorlat folyamán tudatosulhat bennük az általuk tanult idegen nyelv néhány nyelvtani jellegzetessége. A feladat lebonyolításában kérjük az idegennyelv-tanárok segítségét. A gyerekek olyan két-, hárommondatos szöveget kapjanak, amely megfelel a nyelvtudásuknak. (Ne legyen benne számukra ismeretlen nyelvtani jelenség, kategória.)

Kiemelt készségek, képességek: nyelvi tudatosság, egy módszer következetes alkalmazása

Célcsoport – differenciálás: homogén csoportok a tanult idegen nyelv szerint

Munkaformák: egyéni munka

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: feladatlap, kétnyelvű szótárak, mondatok kártyán

9. Glosszázatok meg szótár segítségével a kártyán kapott mondatokat!

9. lépés: 10. feladat

Félreértés magyarra fordításnál

T/10. 24. oldal
15 PERC

Tanári instrukciók:

A feladatnak az a célja, hogy a tanulók felismerjék, nem minden nyelvben ugyanazok a jelentések, ill. funkciók grammatikalizálódtak. Az alábbi példában viszonylag egyszerű (és a tanulók számára a magyarból ismert) jelenséget vettünk, amely egy másik nyelvben (a japánban) nem grammatikalizálódott: ilyen a nyelvtani szám. A tanulók dolgozzanak párban: először csak egyikük az egyik, másikuk a másik fordítást olvassa el, beszéljék meg, miről szól a szöveg, majd olvassák el a másik szöveget is. A feladatokat megbeszélhetik, megoldhatják közösen, de akár egyénileg is.

Kiemelt készségek, képességek: nyelvi tudatosság, megfigyelőképesség, ismeretek szintetizálása és alkalmazása, probléma azonosítása

Célcsoport – differenciálás: heterogén párok

Munkaformák: pármunka

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

10. A következő két fordítás ugyanannak a japán szövegnek a két (helyes) magyar változata.

I.

Nem látott engem. Fájt a feje, ezért nem ment el a koncertre. Sót és rizst vett, könyvet nem. Aztán már sehova se ment.

II.

Nem láttam őt. Fájt a fejem, ezért nem mentem el a koncertre. Sót és rizst vettem, könyvet nem. Aztán már nem mentem sehova.

a) Listázd azokat a szerkezeteket, amelyek eltérnek a két fordításban!

I. FORDÍTÁS	II. FORDÍTÁS

b) Mi (vagy mik) a japán nyelvnek az (azok) a sajátossága (sajátosságai), amely (amelyek) felelős (felelősek) a két különböző magyarra ültetési lehetőségért?

c) Az alábbiakban elolvashatod az eredeti szöveget glosszázva. (Ellenőrizheted a feltételezésedet.)

Mimasen deshita. Atama ga itaimashita kara ongakkai ni
lát-nem LÉTIGE-MÚLT fej ALANY fáj-MÚLT OK koncert CÉL

yukimasen deshita. Shio to kome o kaimashita. Hon o
megy-nem LÉTIGE-MÚLT SÓ -VAL rizs TÁRGY VESZ-MÚLT könyv TÁRGY

kaimasen deshita. Kekkyoku dokonimo yukimasen deshita.
vesz-nem LÉTIGE-MÚLT végül sehova megy-nem LÉTIGE-MÚLT

MEGOLDÁS:

a)

I. FORDÍTÁS	II. FORDÍTÁS
<i>látott engem</i>	<i>láttam őt</i>
<i>a feje</i>	<i>a fejem</i>
<i>ment</i>	<i>mentem</i>
<i>vett</i>	<i>vettem</i>
<i>ment</i>	<i>mentem</i>

Akárcsak a magyarban, a japán mondatokban is mind az alany, mind a tárgy elhagyható, ha kikövetkeztethető a beszédhelyzetből, szövegkörnyezetből. Ugyanakkor a japán igealak nem egyezik sem az alanyi, sem a tárgyi résszel, így nem nyújt támpontot ezekre (pl. a személyükre és a számukra) vonatkozóan.

10. lépés: 11. feladat

Nyelvtanfejtő játék – török

T/11.

25. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

A feladat célja hasonló az előző feladathoz. De ebben a feladatban a fordított esettel találkozhatnak a tanulók: olyan jelenséggel szembesülnek a feladat megoldása során, amely egy másik nyelvben (a törökben) grammatikalizálódott, de a magyarban nem.

Kiemelt készségek, képességek: kombinatorikus képesség, nyelvi tudatosság, ismeretek szintetizálása és alkalmazása problémamegoldáskor

Célcsoport – differenciálás: egész osztály

Munkaformák: egyéni munka

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

11. Vizsgáld meg az alábbi török mondatokat, és válaszolj a kérdésekre!

Megjegyzés: A *ç* betűt a törökben *cs*-nek ejtik, a *c* betűt pedig *dzs*-nek. A török *ş* kiejtése ugyanolyan, mint a magyar *s*-é.

TÖRÖK	MAGYAR
1. <i>Çocuk okuyor.</i>	A gyerek (éppen) olvas.
2. <i>Ben kitap okudum.</i>	Könyvet olvastam.
3. <i>O dergi okumuş.</i>	Újságot olvashatott. / Talán újságot olvas.
4. <i>Mektup okudu.</i>	Levelet olvasott.
5. <i>Mektup okumuşum.</i>	Állítólag (talán) levelet olvastam/olvasok.

a) Keresd meg azokat a török szóalakokat, amelyek az *olvas* különböző alakjainak felelnek meg!

TÖRÖK	MAGYAR

b) Milyen számban és személyben vannak ezek az igék? Írd melléjük a fenti „szótárban”!

Add meg, mi jelöli az igékben a számot és személyt! Röviden írd le azt is, honnan tudod!

c) Vajon milyen részt tartalmaznak még ezek az igealakok azokon kívül, amit eddig felfedeztél? Mi ezeknek a részeknek a szerepe? (Segít a fordítás!)

d) Melyik az a szerep vagy jelentés, amelyet a magyarban nem tudunk az ige toldalékaival kifejezni? Hogyan tudjuk kifejezni?

MEGOLDÁSOK:

a) *okuyor, okudum, okumuş, okudu, okumuşum*

b) E3: semmi; E1: *-m*

c) *-yor-* jelen idő; *-d-* múlt idő; *-muş-* a beszélőnek nincs közvetlen tudomása az állítás igazságáról, az időt nem jelöli.

d) A magyarban az igei toldalékokkal az nem fejezhető ki, hogy a beszélőnek van-e tudomása az állítás igazságáról. Ezt a magyarban szerkezetekkel tudjuk kifejezni, leginkább határozói módosítókkal, illetve összetett mondatokkal. Például: *Állítólag jól megírtam a dolgozatot. Azt mondják, sikeres volt a fogyókúra.*

11. lépés: 12–13. feladat

T/12–13. 26. oldal
20 PERC

Választható feladat, jó képességű tanulókat igényel, valamint fontos, hogy a tanár és a diákok legalább egy idegen nyelvet közösen ismerjenek. Ha a közös ellenőrzés az óra keretei közt nem kivitelezhető, a feladat elhagyható

Tanári instrukciók:

A feladat célja, hogy egy fordítási helyzetben felhívja a tanulók figyelmét a magyar nyelvnek néhány olyan jellegzetességére, amely gyakori problémát okoz az idegen nyelvre való fordításokban. Az alábbi szövegben a magyarban jellegzetesen grammatikalizálódott jelentéseket, diskurzusbeli funkciókat (amilyen a topik, fókusz) kell átültetni megfelelően a tanult idegen nyelvre. A feladatot egyénileg, szótár segítségével oldják meg a tanulók, feltéve, ha mindenki tud azon a szinten a tanult idegen nyelven, amit a feladat szövege megkövetel. Ha az osztálynak egy része nem tud olyan jól a tanult idegen nyelven, akkor a nyelvtudás szintje alapján hozzunk létre heterogén párokat, és a másik nyelvben járatosabb tanulók segítsék a gyengébbeket. A fordításokat először párban egyeztessék a tanulók, majd frontálisan ellenőrizzük a megoldásokat. Ha szükséges, magyarázzuk el a problémás jelenségeket. A 12. feladat esetleg otthonra is adható.

Kiemelt készségek, képességek: nyelvi tudatosság, fordítás

Célcsoport – differenciálás: a tanult idegen nyelv szerinti homogén csoportok

Munkaformák: egyéni munka, majd pármunka, utána frontális munka

Módszerek, eljárások: fordítás, megbeszélés

Eszközök: a tanult idegen nyelvek egy- és kétnyelvű szótárai

12. Fordítsd le a tanult idegen nyelvre a következő szöveget!

A tél vége általában egy kis pihenéssel telik. Az osztálytársak idén is a Mátrába mentek el egy hétre. Egyik nap elhatározták, hogy szánkózni mennek a falu melletti kis hegyre. Mari és Kati szólt Jóskának, hogy ő is jöjjön.

13. Folytasd a történetet néhány mondattal a tanult idegen nyelven!**MEGOLDÁS:**

(Például angolul:) *They decided to go sledging to the hill near the village. Mary and Cathy told Joe to go with them.*

Ez a két mondat számos olyan problémát vet fel, amely a legtöbb nyelvre való fordításnál nehézséget okozhat:

- a *hogy*-os mellékmondatok más nyelvekben esetleg nem ragozott igealakos szerkezetnek felelnek meg;
- a *falu* és a *hegy* szavak esetleg többféleképpen fordíthatók más nyelvre (lexikalizációs különbség, pl. angolul *town* vagy *village*; *hill*, nem pedig *small mountain*);
- a *mennek* sok nyelvben jövő idejű igealaknak felel meg;

- a *szólt* sok nyelvben többes számú igealaknak felel meg;
- a *szól vkinek* sok nyelvben másmilyen vonzatkeretű igének felel meg;
- az *ő* sok nyelvben egyezik a *Jóská*-val (hímnemű névmás);
- a *jöjjön* ige sok nyelvben a *menni* ige megfelelő alakjával fordítandó, mivel nem a beszélő, hanem az ábrázolt figurák helyzetéhez kell viszonyítani a mozgás irányát.

GRAMMATIKALIZÁCIÓ

Egy régi bölcsesség szerint a nyelvek nem abban különböznek egymástól, hogy mit *lehet* velük kifejezni, hanem abban, hogy mit *kell*. Például a magyarban ki *lehet* fejezni, hogy azok a személyek, akiről beszélünk, milyen neműek, de nem *kell* kifejezni: ha azt mondom, *ő* vagy *te*, ez nem tartalmazza, hogy férfira vagy nőre utalok-e.

Az, hogy „mit kell kifejezni” egy bizonyos nyelvben, csak jól hangzó, de pontatlan megfogalmazás, hiszen más nyelveken is mondhatunk olyasmit, mint ‘az a személy’, így el tudjuk kerülni, hogy megjelöljük az illető nemét. Valójában arról van szó, hogy milyen jelentéseket tudunk NYELVTANI ESZKÖZÖKKEL kifejezni. Így a magyar nyelvben nincs nyelvtani eszközünk a nemek megkülönböztetésére; ezt úgy mondjuk, hogy a nemek megkülönböztetése a magyarban nem GRAMMATIKALIZÁLÓDOTT. Viszont grammatikalizálódott a magyarban a TOPIK vagy a FÓKUSZ kifejezése, mert a magyarban nyelvtani eszközökkel különböztetjük meg ezeket.

A 7. osztályos anyagból emlékezhetek rá, hogy a fókuszhoz közvetlenül a ragozott ige előtt kell állnia, és arra utal, hogy az illető állítás másra nem, csak arra a dologra igaz, amit a fókuszban álló kifejezés jelöl, pl. *Pista jön el a buliba*: ‘az említettek közül más nem jön el, csak Pista’. A topik pedig a mondat elején álló kifejezés, amely azt jelöli, amiről a mondat szól, sőt, általában a rákövetkező mondatok is arról szólnak: *Nyáron lemegyünk a Balcsira* – valószínűleg a következő mondatok is a nyárról fognak szólni.

Azokat a nyelvtani eszközöket, amelyekkel – a grammatikalizáció eredményeképpen – egy-egy jelentést kifejezünk, általában aztán más célokra is használjuk. Például azokban a nyelvekben, amelyekben a nemek megkülönböztetése grammatikalizálódott (ilyen például a francia vagy a német), az élettelen dolgokat jelentő névszókknak is van nemük.

REFLEKTÁLÁS

12. lépés: 14. feladat

Lexikalizáció és grammatikalizáció

T/14. 27. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók:

Ez a feladat a modul zárásaként azt várja a tanulóktól, hogy a tanultak alapján önállóan képesek legyenek megfogalmazni nyelvtani jelenségekkel kapcsolatos észrevételeket. A c) feladat személyes reflexiót vár.

Kiemelt készségek, képességek: szintézisalkotás, reflexió megfogalmazása

Célcsoport – differenciálás: egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

14. Az alábbi szöveget egy magyarul tanuló külföldi fordította.

Három óra előtt negyeddel a pályaudvarra megérkeztünk. Budapesten van a pályaudvar a város közepében, nem nekünk kellett sokat utazni, hogy a szállodába érjünk oda. De sajnos a szobánk ablaka mögött egy magasút látszott.

- a) Javítsd ki a szöveget, hogy jól hangozzon magyarul!
- b) Magyarázd meg, milyen sajátosságait nem ismerte a magyar nyelvnek az, aki írhatta!
- c) Jelöld meg a szövegben azokat a hibákat, amelyeket az előző órák előtt nem tudtál volna megmagyarázni! Mit tanultál meg, ami segített megmagyarázni?

MEGOLDÁS:

- a) Háromnegyed háromkor érkeztünk (meg) a pályaudvarra ((meg)érkeztünk/értünk a pályaudvarra). Budapesten a pályaudvar a város közepén van, nem kellett sokat utaznunk, hogy odaérjünk a szállodába. De sajnos a szobánk ablakából egy felüljáró látszott.
- b) *háromnegyed* X (lexikalizáció); a *pályaudvarra* kontrasztív topikba került, pedig az ige után kellene állnia, mert sem nem topik, sem nem fókusz (a *háromnegyed háromkor* lehet bármelyik); a helyhatározónak közvetlenül a *van* alakja előtt kell állnia, a második mondatban így a *Budapesten* csak fókuszként érthető; a *nekünk* névmást nem kell kitenni, így csak fókuszként értelmezhető; az *oda* igekötő nem állhatna az ige után (csak ha fókuszban lenne az, hogy a *szállodába*); a házon kívül levő dolgok az ablakban vannak (akkor is, ha belülről nézünk kifelé); a 'magasan menő út' jelentésre a magyarban nem az (egyébként lehetséges) *magasút* lexikalizálódott (hanem a *felüljáró*).

3. FORDÍTÁS – FERDÍTÉS?

3 vagy 4 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1–2. feladat

Egy vers különböző fordításai

T/1–2. 28. oldal

25 PERC

Tanári instrukciók:

A feladat célja a fordítás problémáira fókuszáló modulra való ráhangolódás. Ebben a lépésben egyelőre „csak távolról” szemléljük a fordításokat. Ennek a lépésnek még nem célja nyelvi, nyelvtani jelenségek vizsgálata. Egyelőre az a cél, hogy a tanulók fogalmazzák meg, milyen hatásbeli különbségei vannak az egyes fordításoknak. Elsőként olvassuk fel az egyik magyar fordítást (az Illyés-fordítást ajánljuk), majd kérdezzünk rá, hogy vajon magyar vers-e vagy pedig fordítás. (Érdekeséggéppen akár meg is szavaztathatjuk.) Ezután áruljuk el, hogy fordításról van szó, majd hallgattassuk meg a francia eredetit (nem számít, ha a tanulók nem tudnak franciául). Ezután rendeződjenek heterogén csoportokba a tanulók, és olvassák el a fordításokat (mindegyik csoport olvassa el mindegyik fordítást). Beszélgessenek a benyomásaikról, arról, melyik fordítás milyen hatást tett rájuk, csoportonként akár fel is olvashatják egymásnak, hogy melyik hogyan hangzik magyarul. A csoportos beszélgetés koordinálására a „tollak középen” technikát javasoljuk (menjenek legalább három-négy kört). (A 2. feladatot természetesen csak akkor adjuk fel, ha van a csoportokban franciául tanuló diák.)

Kiemelt készségek, képességek: vélemény, esztétikai ítélet önálló megfogalmazása

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze (ha vannak az osztályban franciául tanuló diákok, akkor minden csoportba osszunk be olyat, aki az eredeti verset el tudja olvasni)

Munkaformák: frontális munka, csoportmunka 4-5 fős heterogén csoportokban,

Módszerek, eljárások: felolvasás, szöveghallgatás, megbeszélés („tollak középen”)

Eszközök: a vers francia eredetije, CD-lejátszó

||| *A nyelvek különbözősége szembetűnő problémát okoz a fordítóknak. Mikor jó egy fordítás? Lehetséges-e egyáltalán hűen lefordítani egy műalkotást, például egy verset? Mitől „jó” a jó fordítás, és mitől „rossz” a rossz? A következő feladatokban ezekre a kérdésekre keressük a lehetséges válaszokat.*

1. **Olvassátok el az alábbi verseket! Hasonlítsátok össze őket egymással. Alkossatok véleményt arról, hogy melyik vers hangzik jobban magyarul!**

GUILLAUME APOLLINAIRE: A MIRABEAU-HÍD

A Mirabeau-híd alatt fut a Szajna
 S szerelmeink
 Emléke mért zavar ma
 Mi volt az öröm ráadás a jajra

Jöjj el éj az óra verjen
 Száll az idő itthaggy engem

Kéz kézben nézz szemembe s közbe tudnám
 Hogy karjaink
 Hídja alatt a hullám
 Fut az örök tekinteteket únván

Jöjj el éj az óra verjen
 Száll az idő itthaggy engem

Mint ez a víz elfolyó messzeség lett
 A szerelem
 Milyen lassú az élet
 S milyen erőszakosak a remények

Jöjj el éj az óra verjen
 Száll az idő itthaggy engem

Jön napra nap új év válik tavalyra
 Nincs ami a
 Szerelmet visszacsolja
 A Mirabeau-híd alatt fut a Szajna

Jöjj el éj az óra verjen
 Száll az idő itthaggy engem

(Vas István fordítása)

GUILLAUME APOLLINAIRE: A MIRABEAU-HÍD

Fut a Mirabeau-híd alatt a Szajna
 S szerelmeink
 Miért jut eszembe az ma
 Nem jött öröm nekünk csak jajra-bajra

Jövel éjjel óra kondulj
Minden elmegy Minden elmúl

Nézzünk még össze kéz a kézben ahogy kell
Míg karjaink
Hídja alatt közönnyel
Szalad a víz a kinnal és a könnyel

Jövel éjjel óra kondulj
Minden elmegy Minden elmúl

Szalad a szerelem mint lent a gyors hab
A szerelem
Az életünk beh lassabb
S a remény bennünk beh erőszakosabb

Jövel éjjel óra kondulj
Minden elmegy Minden elmúl

Száll hét a hétre és száll nap a napra
Nincs mi időt
S szerelmet visszahozna
Fut a Mirabeau-híd alatt a Szajna

Jövel éjjel óra kondulj
Minden elmegy Minden elmúl

(Illyés Gyula fordítása)

GUILLAUME APOLLINAIRE: A MIRABEAU-HÍD

A Mirabeau-híd alatt fut a Szajna
S szerelmeink
Emlékük mit akar ma
Az öröm nem jött soha csak a jajra

Jöjj éj verj óra lassan
Az idő megy én maradtam

Ne mozdulj szemközt kéz a kézbe várj csak
Míg karunk
Hídja alatt a fáradt
Örök tekintet habverése árad

Jöjj éj verj óra lassan
Az idő megy én maradtam

Fut a szerelem mint vize a mélynek
 Fut el a vágy
 Mily lassú az élet
 S milyen hevesen kínoz a remény meg

Jöjj éj verj óra lassan
 Az idő megy én maradtam

Tűnnek a hetek tűnik nap a napra
 Vissza se múlt
 Nem tér se csók az ajkra
 A Mirabeau-híd alatt fut a Szajna

Jöjj éj verj óra lassan
 Az idő megy én maradtam

(Rónay György fordítása)

A fenti vers szerzője GUILLAUME APOLLINAIRE (1880–1918), XX. századi francia költő. Az 1912-ben írott Mirabeau-híd az egyik legfontosabb kötetében, a Szeszek címűben jelent meg 1913-ban.

2. Olvassátok el a vers eredetijét is! Hasonlítsátok össze a magyar fordításokkal!

- a) Véleményetek szerint melyik fordítás áll legközelebb a francia eredetihez?

GUILLAUME APOLLINAIRE: LE PONT MIRABEAU

Sous le pont Mirabeau coule la Seine
 Et nos amours
 Faut-il qu'il m'en souvienne
 La joie venait toujours après la peine

Vienne la nuit sonne l'heure
 Les jours s'en vont je demeure

Les mains dans les mains restons face à face
 Tandis que sous
 Le pont de nos bras passe
 Des éternels regards l'onde si lasse

Vienne la nuit sonne l'heure
 Les jours s'en vont je demeure

L'amour s'en va comme cette eau courante
 L'amour s'en va
 Comme la vie est lente
 Et comme l'Espérance est violente

Vienne la nuit sonne l'heure
Les jours s'en vont je demeure

Passent les jours et passent les semaines
Ni temps passé
Ni les amours reviennent
Sous le pont Mirabeau coule la Seine

Vienne la nuit sonne l'heure
Les jours s'en vont je demeure

(1912)

b) Glosszázátok meg a szerintetek a magyartól leginkább eltérő versszakot!

MEGOLDÁSOK, ÖTLETEK

A fordítások összevetésekor a tanulók azt fogják tapasztalni, hogy egyik fordítás sem pontos. Kisebb-nagyobb eltéréseket találunk az eredeti szövegtől; ezek az eltérések sokszor olyanok, amelyek a magyar szöveg hatását az eredetiéhez képest megváltoztatják. Azt is tapasztalhatják a tanulók, hogy a vers magyar fordításai az eredeti vers hangzását és ritmusát nem tudják visszaadni. A kötött forma betartása pedig a fordításokban néha elég idétlen, rossz megoldásokhoz vezet. A tanulók – nyelvtudásuktól függően – arra a következtetésre is eljuthatnak akár, hogy a fordítások egyike sem igazán jó vers, míg az eredeti francia szöveg az.

2. b) A vers szakaszai glosszázva:

Guillaume Apollinaire:

Le Pont Mirabeau

a híd Mirabeau

A Mirabeau-híd

Sous le pont Mirabeau coule la Seine
alatt a híd Mirabeau folyik a Szajna

A Mirabeau-híd alatt folyik a Szajna,

Et nos amours

és a mi ... -nk szerelmek

és szerelmeink:

Faut-il qu'il m'en souviene
kell-e hogy emlékeztessen rá(juk)
kell-e, hogy emlékeztessen rájuk?

La joie venait toujours après la peine
az öröm jött mindig után a fájdalom

Az öröm mindig a fájdalom után jött (vagy: A fájdalom után mindig az öröm jött)

Vienne la nuit sonne l'heure
 jöjjön az éjszaka szóljon az óra
 Jöjjön az éjszaka, szóljon az óra,

Les jours s'en vont je demeure
 a napok elmennek én maradok
 a napok elmennek, én maradok.

Les mains dans les mains restons face à face
 kéz a kézben maradjunk szemtől szemben
 Kéz a kézben, maradjunk szemtől szemben,

Tandis que sous / Le pont de nos bras passe
 amíg alatt a híd karjaink ... -ja elmegy
 míg karjaink hídja alatt elvonul

Des éternels regards l'onde si lasse
 az örökös pillantások ...-ja a hullám olyan lusta
 az örök pillantások oly lusta hulláma.

L'amour s'en va comme cette eau courante
 a szerelem elmegy mint ez az víz folyó
 A szerelem elmegy, mint ez a folyó víz,

L'amour s'en va
 a szerelem elmegy
 a szerelem elmegy,

Comme la vie est lente
 mennyire az élet van lassú
 milyen lassú az élet,

Et comme l'Espérance est violente
 és mennyire a remény van erőszakos
 és milyen erőszakos a remény!

Passent les jours et passent les semaines
 elmúlnak az napok és elmúlnak az hetek
 Múlnak a napok és múlnak a hetek,

Ni temps passé
 sem idő elmúlt
 sem elmúlt idő,

Ni les amours reviennent
 sem a szerelmek visszajönnek
 sem a szerelmek nem jönnek vissza,

Sous le pont Mirabeau coule la Seine
 alatt az híd Mirabeau folyik a Szajna.
 a Mirabeau-híd alatt folyik a Szajna.

2. lépés: 3–4. feladat

Egy Villon-vers több magyar változata

T/3–4. 32. oldal
 20 PERC

Tanári instrukciók:

Ennek a feladatnak az a célja, hogy a fordítást elkülönítsük az átdolgozástól. Olvassuk fel a négy magyar verset, az Illyés-fordítást, a József Attila-fordítást, a Mészöly-fordítást és Faludy szövegét. Közöljük az osztállyal, hogy ugyanannak a versnek több „fordításáról” van szó. Ekkor kérjük meg a tanulókat, hogy végezzék el a 4. feladatban kért összehasonlítást. Ha a feladat túl nehéznek bizonyul, frontális irányítással mutassuk meg a francia szöveg glosszázott változatát. Azt várjuk, hogy a tanulók a glosszázott eredeti szöveggel való összevetés után a Faludy-szövegről már kevésbé gondolják azt, hogy fordítás. A feladat megoldása után próbáljunk rákérdezni arra, mik lehetnek a kritériumok, amelyek alapján egy szöveget fordításnak tekinthetünk, és milyen változtatástól kell valamit átdolgozásnak neveznünk. Természetesen nem kell megválaszolnunk ezt a kérdést. Világítsunk rá arra, hogy az átdolgozások „vállalják” magukról, hogy azok, és a szerzőik nem akarják fordításként feltüntetni a szövegüket, hiszen „szabadabban” bánnak az eredeti szöveggel.

Kiemelt készségek, képességek: vélemény, esztétikai ítélet megfogalmazása

Célcsoport – differenciálás: egész osztály (ha az osztályban vannak franciául tanuló diákok, az egyéni munkához szervezhetünk csoportokat is, csoportonként néhány franciául tudóval)

Munkaformák: frontális munka, egyéni munka

Módszerek, eljárások: felolvasás, feladatmegoldás, beszélgetés

3. Olvassátok el az alábbi négy verset!

I.
 A felakasztását váró Villon négy sora

Francia vagyok, csak ez kellett,
 Páris szült (Ponthoise mellett);
 Rőf kötél sűgja majd fejemnek,
 Hogy mi a súlya fenekemnek.

II.
 Villon négy sorocskája

Francia vagyok, mérgelődhetem.
 Ponthoise-i Párizs volt szülőhelyem.
 Most hát egy kenderkötéltől fejem
 Megtudja majd, hogy mit nyom fenekem.

III.

Négysoros versezet a szegény Villon bitófájára

Francnak születtem – megbántam nagyon –,
Párizs szült, ott, hol Ponthoise vagyon.
Egy jó öles kötéllel nyakamon
Immáron seggem súlyát latolom.

IV.

NÉGYSOROS VERS,
melyet Villon halálítélete szélére írt

Francia vagyok Párizs városából,
mely lábam alatt a piszkos mélybe vész,
s most méterhosszan lógok egy nyárfaágról,
és nyakamon érzem, hogy seggem milyen nehéz.

- a) Ugyanannak a versnek négy fordításáról van szó, mert
b) Nem lehet ugyanannak a versnek mind a négy a fordítása, mert
c) Melyik szöveg tér el leginkább a többitől?

4. Most olvasd el a szöveg glosszázott eredetijét is! Hasonlítsd össze a magyar változatokkal!

<i>Je suis</i>	<i>François,</i>	<i>dont il me poise,</i>
vagyok	francia (=Ferenc)	ami fáj nekem (régies)

‘Francia (=Ferenc) vagyok, és ez fáj nekem’

<i>Né</i>	<i>de Paris</i>	<i>emprés</i>	<i>Pontoise,</i>
született	Párizsból	mellett	Pontoise

‘Párizsban születtem, Pontoise mellett’

<i>Et</i>	<i>de la corde</i>	<i>d’une toise</i>
és	a kötélről	hatlábnyi

‘és a hat láb hosszú kötélről’

<i>Saura</i>	<i>mon col</i>	<i>que</i>	<i>mon cul</i>	<i>poise.</i>
megtudja-JÖVŐ	nyakam	amit	fenekem	nyom (súly)

‘megtudja majd a nyakam, hogy mennyit nyom fenekem’

- a) Ugyanannak a versnek négy fordításáról van szó, mert
b) Ez a négy szöveg nem lehet ugyanaz a vers, mert

A feladatban szereplő négy soros vers szerzője FRANÇOIS VILLON, aki a XV. századi Franciaországban élt. Életének egy részét csavargóként, vándorlással töltötte. Többször került rablás, illetve gyilkosság vádjával börtönbe, száműzetésbe. Verseiben sokszor kerülnek elő életének kalandos eseményei. Híres négy sorosát Illyés Gyula, József Attila és Mészöly Dezső is lefordította magyarra. A negyedik „fordítás” valójában nem is fordítás, hanem átdolgozás. Szerzője Faludy György, XX. századi magyar költő, aki sok Villon-verset dolgozott át.

SZÓ SZERINTI FORDÍTÁS – MŰFORDÍTÁS – ÁTDOLGOZÁS

A Villon-vers fordításaiból is láthatod, hogy ugyanazt a szöveget más és más fordítók más és más módokon fordítják. Ennek az az oka, hogy természetesen egyikük sem a MŰ SZERINTI FORDÍTÁSÁT készíti el, hanem a fordítók MŰFORDÍTÁSOKAT alkotnak. Egy szöveg szó szerinti fordítása nemhogy művészi értéket nem hordoz, de általában nem is alkot szöveget. (Körülbelül ezt kapod, ha összeolvasod a Villon-vers glosszázott változatának utolsó sorait.) A műfordítások kisebb-nagyobb mértékben térhetnek el az eredeti szöveg szó szerinti jelentésétől – attól függően, hogy a fordítók milyen nézeteket vallanak a fordításról. Van fordító, akinek egy szöveg hangzása, formája a fordítás kiindulópontja, van, akinek a szöveg jelentése. Minden műfordítás elkészítése egyben az adott verses vagy prózai szöveg értelmezése is. A műfordításról a különböző korokban nagyon eltérő elveket vallottak a fordítók, ennek megfelelően a különböző korokból származó fordítások és az eredeti szövegek viszonya nagyon különböző lehet. Faludy György nem lefordította, hanem ÁTDOLGOZTA Villon verseit. Az átdolgozás bevallottan értelmezés; annyit jelent, hogy a szerző egy önálló, új alkotást hoz létre, de megadja művének ihletőjét. Ha csak a szövegeket és az eredeti változatokat hasonlítanánk össze, sokszor nehéz lenne megállapítani, hogy fordításról vagy átdolgozásról van-e szó.

ÚTMUTATÁS A MEGOLDÁSHOZ:

A fordítás és az átdolgozás közt nem húzható éles határ. Nem is kívánjuk azt állítani, hogy vannak egyértelmű kritériumok. Világítsunk azonban rá arra, hogy az eredeti szövegtől való jelentősebb eltérés – pl. részek kihagyása vagy beiktatása – valószínűsíti, hogy átdolgozással van dolgunk. Általában az átdolgozásoknál jelzi is a szerző, hogy művének valamely más mű csak „alapjál szolgál”.

JELENTÉSTEREMTÉS

3. lépés: 5–8. feladat

T/5–8.

34. oldal

45 PERC

Ebben a lépésben választani lehet „A” és „B” változat közül.

„A”: fordítás és eredeti összehasonlítása

Tanári instrukciók:

Ezt a feladatot olyan tanulócsoporthoz javasoljuk, ahol az idegennyelv-tudás szintje lehetővé teszi, hogy a tanulók szótár segítségével önállóan tudjanak egy fordítást az eredetijével összehasonlítani. A feladatnak az a célja, hogy a tanulók a számukra valamennyire ismert nyelven szóról szóra,

mondatról mondatra hasonlítsanak össze egy műfordítást az eredeti szöveggel. A feladat elvégzése igen nagy tanulságokkal jár: a tanulók saját maguk tapasztalhatják meg a fordítás nehézségét, a fordítások elkészítésekor felmerülő problémákat és lehetőségeket. A feladat némi előkészületet igényel, mivel a szövegeket itt nem tudjuk megadni, nem ismervén sem a tanulók által tanult idegen nyelvet, sem pedig a nyelvtudásuk szintjét. Kérjük meg az osztály idegennyelv-tanárait, hogy keressenek egy-egy olyan verset, amelyet feltételezésük szerint a tanulók szótár segítségével egyedül fel tudnak dolgozni csoportosan együttműködve, kb. 20-25 perc alatt. Keressük ki a versek magyar fordításait is. Minden csoportban legyen legalább két-két példány a fordításból és az eredeti szövegből. Lehetőleg minden csoport más szöveget kapjon! Ha az osztályban nagyon nagy az egyes tanulók nyelvtudás-szintjében az eltérés, akkor is heterogén csoportokat szervezünk, és ügyeljünk arra, hogy a gyengébben tudó tanulóknak is elmagyarázzák a fordítás során felmerülő problémákat. A csoportok a posztetek elkészítése után egy-egy rövid bemutató keretében értékeljék a fordítást, és emeljenek ki a többiek számára a versből egy kiemelkedően jól sikerült és egy valamilyen szempontból félresikerült fordításrészletet. (Szóljunk előre, hogy ez lesz a feladat, és legyen valaki, aki a bemutatóra készül. A bemutatót elvégzőt magunk is kijelölhetjük.) Ha marad idő, a tanulók a bemutatók végén értékeljék egymás munkáját csoporton belül és a csoportok is egymást. A csoporton belüli értékelésben mindenki nyilatkozzék meg arról, hogy ki miben mozdította előre a csoport munkáját, illetve hogy a csoport tevékenységében ő maga milyen szerepet vállalt, és ezt a szerepet hogyan teljesítette. Mindenki mondjon egy-két dolgot, amit a feladat elvégzésében a legtanulságosabbnak, a leghasznosabbnak gondolt. (Ha nincs ilyen, azt indokoltassuk meg.) A csoportok által készített poszteteket értékelje a többi csoport aszerint, hogy mennyire jók, átgondoltak, milyen fontos dologra hívják fel a figyelmet, mit lehet belőlük megtanulni.

Kiemelt készségek, képességek: fordítás, nyelvi tudatosság, szóbeli magyarázat

Célcsoport – differenciálás: a nyelvtudás szintje szerint heterogén, a tanult idegen nyelv szerint homogén kiscsoportok (4-5 fő)

Munkaformák: csoportmunka

Módszerek, eljárások: poszterkészítés

Eszközök: eszközök a posztetek elkészítéséhez, szövegek, szótárak

A versek eredetijének megtalálásához ajánljuk az alábbi weboldalakat:

Angol: <http://www.emule.com/poetry>, <http://eserver.org/poetry>

Német: <http://www.gedichte.vu>, <http://meister.igl.uni-freiburg.de/gedichte>

Francia: <http://poesie.webnet.fr>

Olasz: <http://www.la-poesia.it>

Spanyol: <http://www.poesia-castellana.com>, <http://www.poesia-inter.net>

Latin: <http://www.thelatinlibrary.com>

Orosz: <http://www.litera.ru/stixiya>, <http://public-library.narod.ru>, <http://jupiter.aai.ee/~vladislav/poesia/rus/index.html>

5. Két szöveget kaptok: egy idegen nyelvű verset és annak magyar műfordítását. Olvassátok el a szövegeket!

- a) Az idegen nyelvű szöveget szótárazzátok ki!
 Ügyeljete arra, hogy a szavaknak ne csak az első jelentését nézzétek meg a szótárban!
 Ha tudtok, használjátok egynyelvű szótárat is!
- b) Hasonlítsátok össze a tanult idegen nyelven íródott rövid verset és magyar fordítását a következő szempontok alapján!

	AZ EREDETI	A FORDÍTÁS
Szavak, amelyekben a két szöveg eltér		
Kihagyott részek (az eredetivel összevetve)		
Hozzá tett részek (az eredetivel összevetve)		
Sorok és mondatok összefüggése hasonló vagy azonos		
Sorok és mondatok összefüggése eltérő		
Olyan rész, ahol a fordítás és az eredeti hangzásban is hasonlít		
Olyan rész, ahol a fordítás és az eredeti hangzása a legjobban eltér		
Egyéb: ----- ----- -----		

- c) Magyarázzátok meg a fordító eljárásait!
 Fogalmazzátok meg, hogy a fordító melyik megoldását mivel lehetne indokolni!
 Azt is jegyezzétek le, ha találtok nem védhető megoldást a vers fordításában!
- d) Készítsetek a többiek számára egy posztert, amin azt szemléltetitek, hogy miben jó és miben nem tökéletes a magyar fordítás. (Válasszatok ki egy részletet, és ahhoz fűzzetek részletes magyarázatot!)

T/6–8.

35. oldal

45 PERC

„B”: Egy vers két fordítása: *Micimackó***Tanári instrukciók:**

Ezt a feladatot olyan tanulócsoporthoz ajánljuk, ahol az idegennyelv-tudás szintje nagyon heterogén, illetve a tanulók valószínűleg nem képesek önállóan megbirkózni egy idegen nyelvű szöveggel. Ebben a feladatban minden idegen nyelvű szöveg meg van glosszázva, így bátran feladhatjuk. Szintén javasolható a feladat olyan csoportoknak, amelyekben vannak latinul tanuló diákok, de ha nem tanulnak, az sem baj. Hogy ne ijedjenek meg a feladattól, elmondhatjuk, hogy a költők, műfordítók sem mindig ismerik a forrásnyelvet, és akkor ilyen glosszázott szövegekből fordítanak. A feladat célja, hogy a tanulók részletes nyelvi összehasonlító elemzés által közelebb kerüljenek a fordítás bonyodalmaihoz. A feladat elkezdése előtt hallgassuk meg a verseket a CD-mellékletéről. A rendelkezésre álló időt úgy osszuk be, hogy legalább 20 percig dolgozzanak a szövegpárokkal az **A)**, **B)** és **C)** heterogén csoportok. A részletes összehasonlítás elvégzése után a csoportokat úgy rendezzük át, hogy olyan háromfős/hatfős csoportok alakuljanak, amelyekbe **A)**-ből, **B)**-ből és **C)**-ből jön össze egy-egy vagy két-két ember. Ilyen hármásokban/hatosokban végezzék el a **T/7.** feladatot. Hagyjunk időt a közös munka megbeszélésére és értékelésére.

Kiemelt készségek, képességek: fordítás, nyelvi tudatosság, szóbeli magyarázat

Célcsoport – differenciálás: a szövegek és az összehasonlító feladat nehézsége szerint differenciált 3-4 fős csoportokat hozunk létre! Az **A)** csoport feladata a legkönnyebb, mert itt egy viszonylag ismert nyelv és mű szerepel; a **B)** közepes nehézségű feladat; a **C)** pedig a legnehezebb, mert itt két idegen nyelvű szöveget kell összevetni. A 8. feladat szövegét érdeklődő tanulóknak ajánljuk elolvasni

Munkaformák: csoportmunka

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás, bemutató

Eszközök: szótárak

A) *Micimackó* versel

6. A. A. Milne *Micimackóját* Karinthy Frigyes fordította és dolgozta át. Az alábbiakban az „*Erdei körökben...*” kezdetű közismert versike eredetijét és magyar változatát olvashatjátok.

Erdei körökben az a nézet,
 hogy a medve szereti a mézet,
 ez nem csak afféle szerény
 vélemény,
 ez tény, tény, tény.

Isn't it funny
 How a bear likes honey?
 Buzz! Buzz! Buzz!
 I wonder why he does?

Ha medvécske volna a méhecske,
 fátörzs alján gyűlne a mézecske,
 s ha méh volna medve, amit feltehetek,
 nem kéne megmászni ennyi emeletet.

It's a very funny thought that, if Bears were Bees,
 They'd build their nests at the bottom of trees.
 And that being so (if the Bees were Bears),
 We shouldn't have to climb up all these stairs.

- a) Szóról szóra, sorról sorra haladva vessétek össze a két szöveget!
 Jegyezzétek le az összes különbséget, amit találtok!
 Figyeljete az egyes szavakra, a verssorok és a mondatok összefüggésére!
 Jegyezzétek a hozzátett vagy kihagyott részleteket!
 Melyik tekinthető inkább átköltésnek, melyik műfordításnak?
 Írjátok le, hogy melyik versnek milyen a hatása!

Isn't it funny
 van-nem ez furcsa

'Nem furcsa, hogy'

How a bear likes honey?
 hogyan egy medve szeret méz

'mennyire szereti a medve a mézet?'

Buzz! Buzz! Buzz!

I wonder why he does?
 kérdem-magamtól miért ő teszi

'vajon miért?'

It's a very funny thought that, if Bears were Bees,
 ez-van egy nagyon furcsa gondolat hogy ha medvék van-FELT méhek

'Nagyon furcsa gondolat az, hogy ha a medvék méhek lennének,'

They'd build their nests at the bottom of trees.
 ők-FELT épít az ő ...-juk fészkek -nál/-nél az alja vminek fák

'a fészkeket fák aljába építenék.'

And that being so (if the Bees were Bears),
 és hogy lévén úgy ha a méhek van-FELT medvék

‘és ha úgy lenne (ha a méhek medvék lennének),’

We shouldn't have to climb up all these stairs.
 mi nem-kellene kell mászik fel mind ezek lépcsők

‘nekünk nem kellene mindezt a sok lépcsőt megmászni.’

b) Írjátok le, hogy véleményetek szerint a két szöveg közötti eltérések indokolhatóak-e! Érveljetek!

B) A *Micimackó*t egy magyar orvos, költő és író, Lénárd Sándor fordította le latinra. Az alábbiakban az „*Erdei körökben...*” kezdetű közismert versike Karinthy-féle magyar és Lénárd-féle latin fordítását olvashatjátok.

Erdei körökben az a nézet,
 hogy a medve szereti a mézet,
 ez nem csak afféle szerény
 vélemény,
 ez tény, tény, tény.

*Cur ursus clamat?
 Cur adeo mel amat?
 Burr, burr, burr,
 Quid est causae cur?*

Ha medvécske volna a méhecske,
 fatörzs alján gyűlne a mézecske,
 s ha méh volna medve, amit feltehetek,
 nem kéne megmászni ennyi emeletet.

*Cur calleo cantare
 Dum nequeo volare?
 Egeo dulcis mellis
 Sed mel stat in stellis!*

a) Szóról szóra, sorról sorra haladva vessétek össze a két szöveget!
 Jegyezzétek le az összes különbséget, amit találtok!
 Figyeljete az egyes szavakra, a verssorok és a mondatok összefüggésére!
 Jegyezzétek a hozzátett vagy kihagyott részleteket!
 Írjátok le, hogy melyik versnek milyen a hatása!

<i>Cur</i>	<i>ursus</i>	<i>clamat?</i>
miért?	medve	kiált

Miért kiált fel a medve?

<i>Cur</i>	<i>adeo</i>	<i>mel</i>	<i>amat?</i>
miért?	annyira	méz(et)	szereti

Miért szereti annyira a mézet?

Burr, burr, burr,

<i>Quid</i>	<i>est</i>	<i>causae</i>	<i>cur?</i>
mi	[van]	ok-ABL	amiért

Mi az oka, hogy?

<i>Cur</i>	<i>calleo</i>	<i>cantare</i>
miért?	érték-hozzá	énekelni

Miért értek az énekléshez,

<i>Dum</i>	<i>nequeo</i>	<i>volare?</i>
amíg	nem-tudok	repülni

miközben nem tudok repülni?

<i>Egeo</i>	<i>dulcis</i>	<i>mellis</i>
rászorulok	édes-BIRT	méz-BIRT

Rászorulok az édes mézre,

<i>Sed</i>	<i>mel</i>	<i>stat</i>	<i>in</i>	<i>stellis!</i>
de	méz	van	-ban/-ben	csillagok-ABL

de a méz a csillagokban (az égben) van!

(BIRT = »birtokos esetű«, a latin névszók egyik alakja, sokszor annak felel meg, hogy a névszói szerkezet a birtokosa valaminek. ABL = »ablatívusz«, a latin névszók egyik alakja, sokszor olyasmit jelent, mint a magyar –tól/-től vagy révén.)

b) Írjátok le, hogy véleményetek szerint a két szöveg közötti eltérések indokolhatóak-e! Érveljete!

C) Micimackó versel

6. A. A. Milne *Micimackóját* egy magyar orvos, költő és író, Lénárd Sándor fordította le latinra. Az alábbiakban az „*Erdei körökben...*” kezdetű közismert versike eredetijét és latin fordítását olvashatjátok.

Isn't it funny
How a bear likes honey?
Buzz! Buzz! Buzz!
I wonder why he does?

Cur ursus clamat?
Cur adeo mel amat?
Burr, burr, burr,
Quid est causae cur?

It's a very funny thought that, if Bears were Bees,
They'd build their nests at the bottom of trees.
And that being so (if the Bees were Bears),
We shouldn't have to climb up all these stairs.

Cur calleo cantare
Dum nequeo volare?
Egeo dulcis mellis
Sed mel stat in stellis!

a) Szóról szóra, sorról sorra haladva vessétek össze a két szöveget!
Jegyezzétek le az összes különbséget, amit találtok!
Figyeljete az egyes szavakra, a verssorok és a mondatok összefüggésére!
Jegyezzétek a hozzátett vagy kihagyott részleteket. Írjátok le, hogy melyik versnek milyen a hatása!

Cur	ursus	clamat?
miért?	medve	kiált

Miért kiált fel a medve?

Cur	adeo	mel	amat?
miért?	annyira	méz(et)	szereti

Miért szereti annyira a mézet?

Burr, burr, burr,

Quid	est	causae	cur?
mi	[van]	ok-ABL	amiért

Mi az oka, hogy?

Cur	calleo	cantare
miért?	érték-hozzá	énekelni

Miért értek az énekléshez,

Dum	nequeo	volare?
amíg	nem-tudok	repülni

miközben nem tudok repülni?

Egeo	dulcis	mellis
rászorulok	édes-BIRT	méz-BIRT

Rászorulok az édes mézre,

Sed	mel	stat	in	stellis!
de	méz	van	-ban/-ben	csillagok-ABL

de a méz a csillagokban (az égben) van!

(BIRT = »birtokos esetű«, a latin névszók egyik alakja, sokszor annak felel meg, hogy a névszói szerkezet a birtokosa valaminek. ABL = »ablatívusz«, a latin névszók egyik alakja, sokszor olyasmit jelent, mint a magyar –tól/-től vagy révén.)

<i>Isn't</i>	<i>it</i>	<i>funny</i>
van-nem	ez	furcsa

'Nem furcsa, hogy'

<i>How</i>	<i>a</i>	<i>bear</i>	<i>likes</i>	<i>honey?</i>
hogyan	egy	medve	szeret	méz

'mennyire szereti a medve a mézet?'

Buzz! Buzz! Buzz!

I wonder why he does?
kérdem-magamtól miért ő teszi

‘vajon miért?’

It's a very funny thought that, if Bears were Bees,
ez-van egy nagyon furcsa gondolat hogy ha medvék van-FELT méhek

‘Nagyon furcsa gondolat az, hogy ha a medvék méhek lennének,’

They'd build their nests at the bottom of trees.
ők-FELT épít az ő ...-juk fészkek -nál/-nél az alja vminek fák

‘a fészküket fák aljába építenék.’

And that being so (if the Bees were Bears),
és hogy lévén úgy ha a méhek van-FELT medvék

‘és ha úgy lenne (ha a méhek medvék lennének),’

We shouldn't have to climb up all these stairs.
mi nem-kellene kell mászik fel mind ezek lépcsők

‘nekünk nem kellene mindezt a sok lépcsőt megmászni.’

b) Írjátok le, hogy véleményetek szerint a két szöveg közötti eltérések indokolhatóak-e! Érveljétek!

7. Alkossatok csoportokat úgy, hogy az A), B) és C) csoportból kerüljön most egy csoportba egy-egy vagy két-két ember!

Hasonlítsátok össze mindhárom szöveget! Összegezzétek az előző feladatnál megfogalmazott tapasztalataitokat!

Próbáljátok meg eldönteni, hogy Lénárd Sándor az angol eredeti vagy a Karinthy-féle magyar változat alapján dolgozhatott-e!

8. Ha érdekel, olvasd el az alábbi érdekességeket a *Micimackó* latin fordításáról!

A MICIMACKÓ ÉS LATIN FORDÍTÁSA

Alan Alexander Milne (1882–1956) könyvét, a *Micimackót* Karinthy Frigyes fordította magyarra 1936-ban. A könyv a Róbert Gida nevű kislány megelevenedett játékalatairól szól, valamint magáról Róbert Gidáról, aki a mese szerint ugyanabban az erdőben lakik, ahol ezek az állatok: a főhős *Micimackó* (a „csekélyértelmű medveboc”, filozófus és költő) és barátai, a félénk *Malacka*, *Kanga* (egy kenguru, aki állandóan kölykével, *Zsebibabával* foglalkozik) és még sokan mások.

Lénárd Sándor (1910–1972) Bécsben, Rómában, majd Brazíliában élő magyar orvos, költő, író. Több más világirodalmi művön kívül a *Micimackót* is lefordította latinra a huszadik század első felében. A latin ekkor már rég holt nyelv, senki nem beszéli anyanyelveként a világon, mégis fennmarad évszázadokon át a szokás, hogy irodalmi műveket latinra fordítsanak. Ez nem csupán nyelvi játék, nyelvi bravúr, hanem gesztus is: az antikvitás egyetemes kultúrájának látszólagos fenntartását jelképezi. Az antik eszménynek a 20. század első felében, különösen a két világháború között, de még a 2. világháború után is nagy szerepe van a szellemi életben: a művészek, írók különállását, egy ideális világba való menekülését is jelképezi.

NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK ÉS FORDÍTÁSI PROBLÉMÁK

- A latinban nincs névelő. Például a *Cur ursus clamat?* jelentheti azt is, hogy „Miért kiált a medve?”, de azt is, hogy „Miért kiált egy medve?”.
- A ragozott igealak előtt álló kifejezést nem kell fókuszként értelmezni, tehát a *Cur ursus clamat?* nemcsak azt jelentheti, hogy „Miért a medve kiált?”, hanem azt is, hogy „Miért kiált a medve?”. Ebből az is látszik, hogy a kérdőszónak sem kell közvetlenül a ragozott ige előtt állnia (és még inkább látszik ez a következő sorból).
- A latinban kijelentő mód, jelen idő, egyes szám 3. személyben is ki kell tenni a létige megfelelő alakját: *quid est causae*: „mi az oka?”.
- A latinban vannak olyan esetragok, amelyek nehezen feleltethetők meg magyar viszonyragnak. Például az ABL rövidítésű ablatívusz: *quid est causae*: „mi az oka?” (szó szerint: „ok szempontjából micso-da?”). Azt is látjuk, hogy a magyar viszonyragnak megfelelhet egy előjárószó és egy esetrag együtt, pl. *in stellis*: „a csillagokban”: az *in* előjárószó általában a *-ban/-ben* vagy a *-ba/-be* megfelelője; ha a névszói szerkezet ablatívuszban van, akkor *-ban/-ben*, ha pedig tárgyesetben, akkor *-ba/-be*.
- A magyartól eltérő vonzatokat is találunk. Például az „érték hozzá” jelentésű *calleo* mellett infinitívusz alakú ige fejezi ki, hogy mihez értek (*calleo cantare*: „érték az énekléshez”). Az *egeo*: „rászorulok” ige mellett a névszói szerkezetnek birtokos esetben (*genitívusz*) vagy ablatívuszban kell állnia.
- Az esetrag a névszói szerkezetnek nemcsak a fején, hanem a módosítókon is megjelenik: a *dulcis mellis*: „az édes méz” szerkezetben mind a *dulcis*: „édes”, mind a *mellis*: „méz” birtokos esetben áll.

4. lépés: 9. feladat

Fordítóműhely

T/9.

43. oldal

45 PERC

Tanári instrukciók:

Ezt a feladatot olyan tanulócsoportoknak javasoljuk, amelyeknél az idegennyelv-tudás szintje lehetővé teszi, hogy szótár segítségével önállóan tudjanak a tanulók a tanult idegen nyelvről magyarra fordítani. A feladatnak az a célja, hogy a tanulók a számukra valamennyire ismert nyelvről egy hosszabb, egybefüggő (de nem nyelvkönyvbeli, tehát preparált) szöveget megpróbáljanak lefordítani magyarra, és ezáltal szembesüljenek a fordítási helyzettel. A feladat elvégzése igen nagy tanulságokkal járhat: a tanulók saját maguk tapasztalhatják meg a fordítás nehézségét, a fordítások elkészítésekor felmerülő problémákat és lehetőségeket. A feladat némi előkészületet igényel, mivel a szövegeket itt sem tudjuk megadni, nem ismervén sem a tanulók által tanult idegen nyelvet, sem pedig a nyelvtudásuk szintjét. Kérjük meg az osztály idegennyelv-tanárait, hogy keressenek egy-egy olyan egy-két bekezdésnyi prózai szöveget, amelyet feltételezésük szerint a tanulók szótár segítségével le tudnak fordítani magyarra. Keressük ki a szövegek magyar fordításait is. A fordítást végezhetik párban, kisebb csoportokban, de a kiemelkedő nyelvtudású tanulók dolgozhatnak egyénileg is. A fordításra szánjunk 25-30 percet. Ezután csoportokban, illetve párokban olvassák fel a tanulók egymásnak az elkészült fordításokat; értékeljék egymás munkáját, döntsék el, kié sikerült a legjobban. A legjobban sikerült művek hangozzanak el az egész osztály előtt is. Olvassuk fel a szöveg műfordítását is. Ügyeljünk arra, hogy jusson idő a problémás helyek közös megbeszélésére és a műfordítás érdekes megoldásainak elemzésére.

Kiemelt készségek, képességek: önálló fordítás a tanult idegen nyelvről, nyelvi tudatosság, szintézisalkotás

Célcsoport – differenciálás: a tanult idegen nyelvek szerint homogén, de a nyelvtudás szintje szerint heterogén párokban vagy kicscsoportokban

Munkaformák: egyéni, pár- vagy csoportmunka

Módszerek, eljárások: fordítás

Eszközök: megfelelő szövegrészletek, szótárak

A szövegek eredetijének megtalálásához ajánljuk az alábbi weboldalakat:

Angol: <http://www.emule.com/poetry>, <http://eserver.org/poetry>

Német: <http://www.gedichte.vu>, <http://meister.igl.uni-freiburg.de/gedichte>

Francia: <http://poesie.webnet.fr>

Olasz: <http://www.la-poesia.it>

Spanyol: <http://www.poesia-castellana.com>, <http://www.poesia-inter.net>

Latin: <http://www.thelatinlibrary.com>

Orosz: <http://www.litera.ru/stixiya>, <http://public-library.narod.ru>, <http://jupiter.aai.ee/~vladislav/poesia/rus/index.html>

||| 9. Fordítsd le magyarra a kapott szöveget!

5. lépés: 10. feladat

Címek fordítása

T/10. 44. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

A feladat játékos formában arra kíván rávilágítani, hogy a filmek és könyvek címeit nem is olyan könnyű lefordítani – főleg, ha valamilyen szóvicc van a címben. A tanulók megpróbálhatnak maguk is címeket gyártani. (Szóljunk előre, hogy az új címek kitalálásánál olyanokkal próbálkozzanak, amelyeket ismernek.) A feladatot akár párban vagy kis csoportban is végezteshetjük. A **b)** feladat házi feladatnak adható: otthoni, internetes vagy könyvtári keresésre.

Kiemelt készségek, képességek: kreativitás, megfigyelőképesség, nyelvi tudatosság

Célcsoport – differenciálás: egész osztály (ha többféle nyelvet tanulnak az osztályban, akkor a tanult nyelv szempontjából heterogén csoportokban is lehet dolgozni)

Munkaformák: egyéni munka

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

9. Az alábbiakban néhány híres magyar könyv címét adtuk meg.

a) Fordítsd le a szótár segítségével szó szerint a címeket! Ha van ötleted, kitalálhatsz jobb címeket is.

EREDETI	SZÓ SZERINT	SZERINTEM ÍGY JOBB LENNE
A Pál utcai fiúk		
Egri csillagok		
Az arany ember		
Légy jó mindhalálig		
Szent Péter esernyője		

b) Nézzetek utána, hogy van-e ezeknek a könyveknek a tanult idegen nyelven fordítása, ha igen, mi a címe?

EREDETI	A FORDÍTÁS CÍME	A FORDÍTÁS CÍME SZÓ SZERINT MAGYARUL
A Pál utcai fiúk		
Egri csillagok		
Az arany ember		

Légy jó mindhalálíg		
Szent Péter esernyője		

- c) A következő táblázatban filmek/mesefilmek címeit látod. Beszéljétek meg, majd válaszoljatok a felsorolt kérdésekre!

EREDETI CÍM	FORDÍTOTT CÍM
A két bors ökröcske	Two Tiny Oxen
Verdák	Cars
The Lord of the Rings	A gyűrűk ura
Ratatouille*	L'ecsó
Csók, Anyu	Love, Mother

- Melyik cím a legpontosabb, szó szerinti fordítás?
- Melyik az vagy melyek azok, amelyet vagy amelyeket nem lehet szó szerint lefordítani? Miért?
- Melyik az, amelyik szerinted a legjobban visszaadja az eredeti hangulatát?
- Melyik az vagy melyek azok, amelynek vagy amelyeknek más lett a hangulata a fordítás által?

* rataouille: (fr. ejtsd: ratatuj vagy ratatui) zöldséges egytálétel, benne van a 'patkány' (rat) szó

MEGOLDÁSOK:

a)

EREDETI	SZÓ SZERINT
A Pál utcai fiúk	<i>The Paul Street Boys</i> <i>Les garçons de la rue Paul</i>
Egri csillagok	<i>Stars of Eger</i> <i>Etoiles d'Eger</i> <i>Sterne von Eger</i>
Légy jó mindhalálíg	<i>Be good forever until you die</i> <i>Sois / Tiens bon toujours / jusqu'à la mort</i>
Szent Péter esernyője	<i>Saint Peter's Umbrella</i> <i>Le parapluie de Saint Pierre</i>

b)

EREDETI	A FORDÍTÁS CÍME	A FORDÍTÁS CÍME SZÓ SZERINT MAGYARUL
A Pál utcai fiúk	<i>The Paul Street Boys</i>	ua.

Egri csillagok	<i>Stars of Eger</i> <i>Eclipse of the Crescent Moon</i> <i>Sterne von Eger</i>	Eger csillagai A félhold fogyatkozása / Félholdfogyatkozás
Légy jó mindhalálig	<i>Sois bon jusqu'à la mort</i> <i>Stay Good Until Death</i>	Legyél jó a halálig / a halál pillanatáig Maradj jó a halálig
Szent Péter esernyője	<i>St. Peter's Umbrella</i> <i>Le parapluie de Saint Pierre</i> <i>Sankt Peters Regenschirm</i>	ua.

c) A Gyűrűk ura fordítás áll legközelebb az eredetihez. Nem lehet szó szerint visszaadni a ratatuille-t, a bors szót és a csók elköszönést. A Ratatouille –ban van a legtöbb játékosság, francia szó, de az angol rat ('patkány') szót lehet benne felfedezni, ami a főszereplő patkányra utal. A fordítás nagyon szellemes, a lecsó nagyon hasonlít a ratatuille nevű ételhez, és a franciás írásmód utal a cím eredeti nyelvére. Talán ez adja vissza a legjobban az eredeti hangulatát. A verdák és a tiny más hangulatú, mint az eredeti cars, és bors.

REFLEKTÁLÁS

6. lépés: 11. feladat

Esszé a fordításról

T/11.

45. oldal

25 PERC

Tanári instrukciók:

Az esszében a tanulóknak a modul során szerzett személyes tapasztalatait próbáljuk tudatosítani és szintetizálni. Az esszéket szedjük be és szövegesen értékeljük aszerint, hogy milyen az esszé nyelvi megformálása, mennyire jó a szöveg felépítése, a bekezdések szerkezete, mennyire támasztja alá a tanuló a fordításról alkotott véleményét. Díjazzuk külön, ha valaki példákat, személyes tapasztalatokat, olvasmányélményeket is bele tud fűzni az érvelésébe. Az értékelés fenti szempontrendszerét rögzítsük előre, és adjuk meg a tanulóknak!

Kiemelt készségek, képességek: álláspont önálló megfogalmazása, esszéírás, reflektálás a tanulási folyamatra, metakogníció

Célcsoport – differenciálás: egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: esszéírás

||| **11. Írj 25-30 soros esszét a fordításról! Ne felejts el az írásodnak címet adni!**

4. PRAGMATIKAI (NYELVHASZNÁLATI ÉS KOMMUNIKÁCIÓS) KÜLÖNBBSÉGEK A NYELVEK KÖZÖTT

2 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

T/1.

47. oldal

20–25 PERC

A következő szöveg feldolgozása kétféle módon történhet. Az osztály összetételét, képességeit figyelembe véve választható a T/3. vagy a T/4. feladat!

Tanári instrukciók:

Ennek a feladatnak az a célja, hogy a tanulók megfigyeljék: egy kommunikációs szituációban mennyire fontosak a kommunikáció szempontjából a különböző nem verbális elemek. Azáltal, hogy a tanulónak megadott szempontok alapján kell megfigyelniük a jeleneteket, arra jöhetnek rá, hogy ezek a dolgok egy adott szituációban teljesen automatikusan működnek, nem figyelünk rájuk, ugyanúgy spontán produkáljuk a gesztusainkat, mint a mondatainkat egy természetes hétköznapi helyzetben. A feladatot 4 vagy 6 fős (2 vagy 3 pár) heterogén csoportokban végézzék; mindenki szerepeljen legalább egyszer. A csoportból minden pár kapjon egy szituációt. Ezt játsszák el a csapattársaiknak. A csoportban a párok különböző kártyákat kapjanak. Minden pár játssza el a kapott szituációt. Hagyjunk időt arra, hogy a jelenetek után a csapattagok meg tudják osztani egymással az észrevételeiket. Figyeljük, hogy melyik páros hogyan valósítja meg a jeleneteket. Ügyeljünk arra is, hogy a jelenetek leírását csak a játzó párok lássák a csoporton belül, a többiek ne.

Kiemelt készségek, képességek: kreativitás, belehelyezkedés egy adott szerepbe, kommunikációs helyzethez való alkalmazkodás, megfelelő kommunikációs viselkedés

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: csoportmunka

Módszerek, eljárások: szituációs játék

Eszközök: hétköznapi jelenetek kártyákon, például:

- A boltban a pultnál kér a vevő valamit, a pultos kiszolgálja. A vevő fizet, majd távozik.
- Az orvosi rendelő várótermében két ismeretlen ember szóba elegyedik egymással. Egyikük egy 14-15 éves fiú, másikuk egy nagymamakorú néni.
- Két ismeretlen 30 év körüli férfi üzleti tárgyalást folytat egy kávézóban.
- Az osztályba új lány érkezik. A tanárnő bemutatja őt az osztálynak.
- A fodrásznál beszélget két jó ismerős nő a legújabb pletykákról.
- A számítógép-szerelő és a gép tulajdonosa beszélgetnek, amíg a szerelő a gépet javítja.
- Ellenőr/kalauz vitatkozik a potyautassal.
- Egy idős professzort kitüntetésben részesítenek. Az akadémia elnöke adja át neki az elismerést.

Külföldön járva, de akár itthon is, ha turistákkal találkozunk, néha az az érzésünk lehet, hogy milyen „furcsán” beszélgetnek egymással vagy akár velünk, ha megszólítanak minket. Másképp köszönnek, más gesztusokkal kísérik a mondataikat, másképp fejezik egyetértésüket vagy nemtetszésüket, mint ahogyan mi tennénk. Nem is gondolnánk, hogy ahogyan a szavak és a mondatépítési szabályok, úgy a nyelvhasználati szokások is nyelvről nyelvre, nyelvváltozatról nyelvváltozatra eltérőek lehetnek. A következőkben ezeknek a kommunikációs különbségeknek néhány fajtájával ismerkedhetünk meg.

1. Ketten-ketten játsszátok el a kártyán kapott hétköznapi jeleneteket!

- a) A csoport többi tagja figyelje a játékosok viselkedését az alábbi szempontok szerint, és töltsétek ki a táblázatot! Beszéljétek is meg az egyes jelenetek után, hogy ki milyennek látta a jelenetet, ki mit írt a táblázatba!

Példaként egy nem hétköznapi, kicsit régiesnek vagy „filmbelinek” tűnő jelenetet adunk meg:

A helyzet: Egy férfi várakozik egy csokor virággal, nézegeti az óráját, majd megérkezik az, akire várt, egy harminc körüli nő. A férfi kezét csókol a nőnek, és átadja a virágot. Közben ez az izgatott párbeszéd zajlik:

- Áh, Margitka, kézcsókom!
- Jó napot kívánok, András! Régóta vár? Jajj, ne haragudjon. Milyen szép virág!?
- A magáé, Margitka.
- Jajj, hát ne bolondozzon velem, András, zavarba ejt. Az enyém?!
- A magáé, remélem, szereti a rózsát. Hát persze, hogy szereti, hogyan szeretné, Margitka.
- Köszönöm, András, a legszebb virág, amit valaha kaptam.
- ...

Megfigyelhetitek, hogy milyen kifejezésekkel üdvözlik egymást („Kézcsókom”, „Jó napot kívánok!”), hogy magázódnak a szereplők, hogy párbeszédükre a kiemelt udvariasság jellemző, miközben közeledni próbálnak egymáshoz (kézcsók, virág átadása, egymást állandóan a keresztnévükön szólítják). Megfigyelhetitek azt is: annak, hogy a szereplők zavarban vannak, nyelvi jelei is vannak a nem nyelvi mellett: kérdeznek, de nem várnak választ, ismételtetik egymás nevét, a szokásos szüneteknél jóval rövidebbeket hagynak az egyes megszólalások között stb.

	1. JELENET	2. JELENET	3. JELENET
Üdvözlés			
Távolság a beszélők között			
Testmozgás			
Kézmozgás			
Mimika, gesztusok			
Megszólítás			
Ki mennyit beszél?			
Ki hogyan veszi át a szót?			
Ki hogyan adja át a szót?			
Milyen formulákat használnak a beszélők?			
Hogyan fejeződik be a beszélgetés?			

b) Próbáljátok meg kitalálni a jelenetből, hogy kik lehetnek a szereplők!

1. jelenet:

2. jelenet:

3. jelenet:

JELENTÉSTEREMTÉS

2. lépés: 2. feladat

Kommunikációs szokások megbeszélése

T/2. 49. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

Ez a feladat az előzőnek a folytatása. Célja, hogy az osztály közösen alakítson ki egy szempontlistát arról, mi mindent érdemes és kell tudni ahhoz, hogy egy kommunikációs helyzethez megfelelően tudjunk alkalmazkodni, megfelelően viselkedjünk egy párbeszéd folyamán. Kérjük meg a tanulókat, hogy ismételjék meg a legjobban sikerült jeleneteket az egész osztály előtt; az osztály próbálja meg a fenti szempontok alapján megfigyelni és összevetni a csoport korábban feljegyzett megfigyeléseivel az új megfigyeléseket. A többi csoport megfigyelései alapján egészüljön ki a táblázat. Szóban értékeljük a csoportok munkáját aszerint, hogy mennyire voltak ötletesek és reálisak a párbeszéddek, illetve aszerint, hogy ki milyen releváns megfigyelést tett a párbeszédokről.

Kiemelt készségek, képességek: megfigyelőképesség, reflexió

Célcsoport – differenciálás: egész osztály

Munkaformák: frontális, majd egyéni munka

Módszerek, eljárások: szituációs játék és megbeszélés, vázlatkészítés

Eszközök: jelenetkártyák

2. Jegyezd le, hogy az 1. feladat táblázatát a közös megbeszélések alapján milyen szempontokkal és megfigyelésekkel lehetne kiegészíteni!

3. lépés: 3. feladat

Formulák a tanult idegen nyelven és magyarul

T/3. 49. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók:

A feladat azt célozza meg, hogy a tanulók eddigi idegen nyelvi tapasztalataik alapján önállóan tudjanak a magyarban meg nem levő vagy a magyarhoz képest furcsa kommunikációs fordulatokat találni. Ha a tanulók megijednének az önálló gyűjtőfeladattól, segítsünk nekik, vezessük rá őket, hogy ezek a formulák a nyelvtanulás kezdeti szakaszában is előkerülnek, mivel az alapvető kommunikációs helyzetekhez hozzátartoznak. A feladathoz nem szükséges, hogy a tanár és a diákok ugyanazokat a nyelveket beszéljék, de a tanároktól előzetes felkészülést kíván, hogy a rá

tudják vezetni a tanulókat ezekre a formulákra. Olyan dolgokra kell itt gondolni, mint a köszönések, üdvözlések, a legkülönbözőbb udvariassági formulák stb. (Pl. „Jó étvágyat”; mit mondanak a telefonba, amikor hívnak és amikor felveszik stb.) Ilyesmik biztosan előkerültek már nyelvórán: Angolul délelőtt is szó szerint *Jó reggelt!* kívánunk (*Good morning*), míg délután szó szerint *Jó délutánt!* (*Good afternoon*). Angolul nem mondjuk, hogy *Jó napot!* (csak bizonyos nyelvváltozatokban mondják, hogy *Good day!*). Angolul nem szokás pl. *Jó étvágyat* kívánni; a nyelvtanulók által gyakran elvétett udvariasságnak számít a *Good appetite/meal* és hasonlók, amelyek angolul nem léteznek. *Elnézést/bocsánatot* is másként kérünk angolul, mint magyarul. Az *Excuse me*-t akkor használjuk, ha valakit pl. félbeszakítunk, megszólítunk. Ez a magyarban leginkább annak felel meg, hogy: *Elnézést (hogy zavarom)*. Ezt nem használhatjuk akkor, amikor valamiért ténylegesen bocsánatot kérünk, olyankor a *Pardon*-t, illetve a *Sorry*-t használjuk. A *Pardon*-t használjuk akkor is, amikor csak annyit akarunk mondani, hogy nem értjük, amit a másik tesz vagy mond. Jó példa lehet még, hogy a magyar *Egészségedre!* hányféleképpen fordítható aszerint, hogy milyen szituációban hangzik el: a *bless you* (tüsszentéskor) angolul olyasmit jelent, hogy Isten áldjon meg, mert ez a *God bless you* kifejezés rövidítése. A koccintáskor pedig azt használják, hogy *Cheers!* (kb. *Fel a fejjel!*).

A játékot úgy lehet a leghasznosabban játszani, ha azok, akik a jelenetet kitalálják és előadják, más nyelvet tanulnak, mint azok, akik megpróbálják megfejteni, de szükség esetén azonos nyelvet tanuló csoportokkal is meg lehet oldani.

Kiemelt készségek, képességek: kommunikációs helyzethez való alkalmazkodás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály a tanult idegen nyelv szerint homogén csoportokban, azon belül a nyelvtudás szintjét tekintve heterogén párok

Munkaformák: csoportmunka, gyűjtőmunka, szerepjáték, feladatmegoldás, végül egyéni munka

Eszközök: esetleg szótárak

3. Formulák idegen nyelven és magyarul

- a) Készüljtek fel egy rövid jelenettel, amelyben a tanult idegen nyelvben használatos „furcsa” formulákat szó szerint lefordítjátok magyarra!

A többieknek az lesz a feladatuk, hogy kitalálják, mi történik a jelenetben.

Egyikőtök jegyezze fel a felhasznált kifejezéseket, szó szerinti fordításukat és használatuk magyarázatát!

KIFEJEZÉS	SZÓ SZERINTI FORDÍTÁS	HASZNÁLAT MAGYARÁZATA

- b) Jelöljétek be, hogy melyik kifejezések „megfejtése” volt a legnehezebb a többieknek, és próbáljátok meg megmagyarázni, hogy miért!
- c) Próbáljátok meg megtalálni az összegyűjtött formulákhoz lehető legközelebb álló magyar formulákat!

A TANULT IDEGEN NYELVEN	MAGYARUL

- d) Olvasd el az alábbi szöveget! Tegyél + vagy – jelet a számodra új információk mellé. Pipáld ki azokat a szempontokat, állításokat, amelyekkel már találkoztál az előző feladatok megoldása során!

HASZNÁLATBELI KÜLÖNBSÉGEK A NYELVEK KÖZÖTT

A nyelvek között nagy különbségek vannak abban, hogy milyen helyzetben mit illik, szokás stb. mondani. Egyes kultúrákban (pl. Angliában, Amerikában) nem szokás jó étvágyat kívánni, a köszönési szokások is nagyon eltérőek (például az angolszász országokban nem köszönnek másodszer is, ha aznap már találkoztak velünk). Az illemből vagy szokásból használt kifejezések alakja, szó szerinti jelentése is nagyon eltér egymástól. Egyes nyelvekben (például a koreaiiban és a japánban) sokkal több *udvariassági szintet* különböztetnek meg, mint a magyarban. Ezeknek a megkülönböztetése nyelvtani eszközökkel is történhet. Például a japánban még az ige ragozása is sokféle lehet aszerint, hogy ki kinek mondja a mondatot.

Jó tudni, hogy a nyelvhasználatbeli eltérések sok félreértéshez vezetnek, ha nem ismerjük őket. Például azt hihetjük, hogy beszélgetőtársunk dühös, mert hangosabban mond valamit, pedig lehet, hogy az ő anyanyelvében a hangerő csak a nyomatékosabb kifejezések jele, még az egyetértés kifejezésekor is. Ha egy idegen anyanyelvűről úgy érezzük, hogy udvariatlan vagy éppen túlzottan udvarias, szertartásos a viselkedése, mindig vegyük számításba, hogy esetleg nem ismerjük az ő kultúrájára jellemző nyelvi szokásokat, és esetleg ő sem ismeri a mieinket.

4. lépés: 4. feladat

Jelenet reprodukálása a tanult idegen nyelven

T/4.

51. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók:

A feladat az 1. lépés feladatának a folytatása; most a tanulóknak a tanult idegen nyelven kell megadniuk a párbeszédet. A feladat jó lehet az előző lépésben megbeszéltek tudatos alkalmazásának kipróbálására. A tanulók rájöhetnek a jelenetek „lefordítása” alatt, hogy a párbeszéd

hol különböznek és hol nem térnek el a tanult idegen nyelven a magyartól. A jeleneteket írják meg 8-10 perc alatt, ezután vagy beszéljük meg közösen a gyerekek által problematikusnak érzett részleteket, vagy játsszák el a jeleneteket. Értékeljük a szereplők teljesítményét az alkalmazott kommunikációs szokások sokfélesége és megfelelősége szerint, illetve aszerint, hogy mennyire sikerült „reálisra” a jelenet.

Kiemelt készségek, képességek: kommunikációs helyzet felismerése

Célcsoport – differenciálás: a tanult idegen nyelv szempontjából homogén párok dolgozzanak együtt

Munkaformák: pármunka

Módszerek, eljárások: párbeszédírás

4. Az alábbi jelenetek az 1. feladatból már ismerősek lehetnek. Most válassz ki közülük egyet vagy kettőt, és írd hozzá 4-5 mondatos párbeszédet az általad tanult idegen nyelven!

A jelenetek:

- A boltban a pultnál kér a vevő valamit, a pultos kiszolgálja. A vevő fizet, majd távozik.
- Az orvosi rendelő várótermében két ismeretlen ember szóba elegyedik egymással. Egyikük egy 14-15 éves fiú, másikuk egy nagymamakorú néni.
- Két ismeretlen 30 év körüli férfi üzleti tárgyalást folytat egy kávézóban.
- Az osztályba új lány érkezik. A tanárnő bemutatja őt az osztálynak.
- A fodrásznál beszélget két jó ismerős nő a legújabb pletykákról.
- A számítógép-szerelő és a gép tulajdonosa beszélgetnek, amíg a szerelő a gépet javítja.
- Ellenőr/kalauz vitatkozik a potyautassal.
- Egy idős professzort kitüntetésben részesítenek. Az akadémia elnöke adja át neki az elismerést.

REFLEKTÁLÁS

5. lépés: 5–6. feladat

Vita

T/5.

52. oldal

30 PERC

Tanári instrukciók:

Ebben a lépésben már megkezdődik a modul tapasztalataira való reflektálás. Elsőként egy közös vita keretében kell a tanulóknak állást foglalniuk eddigi tapasztalataik alapján abban a kérdésben, hogy a kommunikációs szokások ismerete elsődleges a nyelvtudáshoz képest, egyenrangú vele vagy másodlagos hozzá képest. Tegyük világossá az álláspontokat. Hagyjunk 1-2 percnyi időt az egyéni érvgyűjtésre. (Biztassuk a tanulókat, hogy hétköznapi kommunikációs helyzetekből vett példákkal erősítsék meg az érveiket.) Ezután kérjük meg a tanulókat, hogy foglalják el a megfelelő sarkokat. Az egyes sarkokba kerülők egyeztessék és rangsorolják érveiket (5-10 perc – az érvek mennyiségétől függően). Ezek után következzen a tényleges vita. Aki meggyőződött a másik álláspont igazságáról és véleményt változtatott, menjen át a másik sarokba. A vita végén egyénileg töltsék ki a zárónyilatkozatot, vagy ha erre nem jut idő, adjuk ezt a feladatot otthonra. Az alábbi két téma közül a csoport ismeretében választhatunk.

Az álláspontok:**I.**

1. Amikor egy idegen nyelvet megtanulunk, a kommunikációs szokások ismerete ugyanolyan fontos, mint a nyelvtani szabályok ismerete.
2. Az idegen nyelv tanulásában a kommunikációs szokások ismerete másodlagos a nyelvtan ismeretéhez képest.
3. Az idegen nyelv tanulásában a nyelvtan ismerete másodlagos a kommunikációs szokások ismeretéhez képest.

II.

„Az olaszok hadarnak és egymás szavába vágva, illetlenül és túl hangosan beszélnek.”

1. Ennek a kijelentésnek semmi értelme; egy nyelvvel, illetve a nyelvhasználati szokásokkal kapcsolatban nem mondhatunk ilyet.
2. A kijelentés az olasz beszéd jellegzetességein alapul, de ezt nem róhatjuk fel az olaszoknak, mert nem tehetnek róla, hogy ilyen a nyelvük és ilyenek a szokásaik. Nekünk toleránsnak kell lennünk a más nyelvűekkel szemben.
3. A kijelentés igaz. Olasz emberekkel nem szívesen kommunikálnék, mert alig juthatnék szóhoz közöttük.

Kiemelt készségek, képességek: érvek és álláspont önálló megfogalmazása

Célcsoport – differenciálás: egész osztály

Munkaformák: egyéni, majd csoportos, utána frontális, végül egyéni

Módszerek, eljárások: vita („sarkok”), „zárónyilatkozat”

Eszközök: az álláspontok jól látható módon a táblán vagy kivetítőn

5. Álláspontok

I. Az alábbiakban három állítást olvashatsz. Melyikkel értesz egyet?

1. Amikor egy idegen nyelvet megtanulunk, a kommunikációs szokások ismerete ugyanolyan fontos, mint a nyelvtani szabályok ismerete.
 2. Az idegen nyelv tanulásában a kommunikációs szokások ismerete másodlagos a nyelvtan ismeretéhez képest.
 3. Az idegen nyelv tanulásában a nyelvtan ismerete másodlagos a kommunikációs szokások ismeretéhez képest.
- a) Gyűjts érveket az általad elfogadott állítás mellett!
 - b) Fogalmazz zárónyilatkozatot! Milyen álláspontot alakítottál ki a vitában?

II. Az alábbiakban három álláspontot olvashatsz egy kijelentéssel kapcsolatban. Melyikkel értesz egyet?

„Az olaszok hadarnak és egymás szavába vágva, illetlenül és túl hangosan beszélnek.”

1. Ennek a kijelentésnek semmi értelme; egy nyelvvel, illetve a nyelvhasználati szokásokkal kapcsolatban nem mondhatunk ilyet.
 2. A kijelentés az olasz beszéd jellegzetességein alapul, de ezt nem róhatjuk fel az olaszoknak, mert nem tehetnek róla, hogy ilyen a nyelvük és ilyenek a szokásaik. Nekünk toleránsnak kell lennünk a más nyelvűekkel szemben.
 3. A kijelentés igaz. Olasz emberekkel nem szívesen kommunikálnék, mert alig juthatnék szóhoz közöttük.
- a) Gyűjts érveket az általad elfogadott állítás mellett!
- b) Fogalmazz zárónyilatkozatot! Milyen álláspontot alakítottál ki a vitában?

Kilépőkártya

T/6. 53. oldal
20 PERC

Tanári instrukciók:

Ebben a feladatban a tanulók az egész fejezet tanulságaira reflektálnak egyénileg, személyes élményeiket megfogalmazva. A kilépőkártyákat szedjük be, és feltétlenül térjünk vissza az esetleges meg nem értett témákra, problémákra.

Kiemelt készségek, képességek: személyes tapasztalatok megfogalmazása, érvelés, reflexió

Célcsoport – differenciálás: egész osztály (esetleg választhatnak a kérdések között)

Munkaformák: egyéni munka

Módszerek, eljárások: kilépőkártya

6. Töltsd ki a kilépőkártyát!

KILÉPŐKÁRTYA

1. Melyik számodra *A nyelvek közötti különbségek* című fejezet legtanulságosabb, az idegennyelvtanulásodban leginkább hasznosítható része?
2. Mi volt számodra a legmeglepőbb tény, amiről eddig sosem hallottál, és sosem gondoltad volna, hogy úgy van?
3. Mi volt számodra a leghaszontalanabb ebből a fejezetből? Mi az, amit szívesen kihagytál volna?
4. Maradt-e számodra valami, amit nem értettél meg? Mi volt az?
5. Írd le röviden, hogyan viszonyulsz a nyelvtanuláshoz:
Milyen nyelven tanulsz és miért?
Milyen nyelveken tanulnál meg szívesen és miért?
Könnyűnek vagy nehéznek gondolod a nyelvtanulást?
Mi az, amit nagyon másképp fogsz ezután a fejezet után csinálni a nyelvtanulásban és miért?
(Ha nincs ilyen, azt is írd le, és indokold is meg.)
6. Hogyan ítéled meg a saját közreműködésedet az elmúlt órákon? Eleget tanultál ebből a fejezetből? Többet is tanulhattál volna belőle? Vagy túl sok energiát fektettél bele, és nem érte meg?

FELADATLAP A NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBBSÉGEK CÍMŰ FEJEZETHEZ

T/1.

5 PERC

A nyelvek hangzása

P o n t s z á m :

6 pont (1-1 pont adható egy vonás megfogalmazására és az azt illusztráló példára; ha valamelyik hiányzik, vonjunk le 0,5 pontot)

1. Miben különbözhetnek és miben lehetnek egyformák a hangzó nyelvek a hangzás tekintetében? Írj három közös és három eltérő vonást; mindegyiket illusztráld egy-egy példával!

KÖZÖS VONÁSOK	ELTÉRŐ VONÁSOK

MEGOLDÁS:

Közös vonások: hangkészletből építkeznek, vannak magán- és mássalhangzók; a VCV (mgh-msh-mgh) mindig jólformált fonémásor, ha megvan egy jelöltebb alak, akkor a jelöletlenebb is megvan – egy tulajdonságra nézve

Eltérő vonások: számtalan említhető; néhány kézenfekvő példa: magán- és mássalhangzók száma és minősége, egymáshoz viszonyított aránya; dallamosság, szótagszerkezet

T/2.

10 PERC

A nyelvek hangzása

P o n t s z á m :

a) 4 pont; **b)** 6 pont; összesen: 10 pont (ebből arányosan vonjunk le)

2. Az alábbi szöveget egy felvidéki ember beszédéből jegyeztük le, nem a helyesírás szabályai szerint, hanem pontosan úgy, ahogyan hangzott. Mivel ebben az ún. középpalóc nyelvváltozatban vannak olyan hangok is, amelyeknek a helyesírás szerint nincs betűmegfelelőjük, ezeket a következőképpen írtuk át:

á = a köznyelvinél rövidebb, rövid **á** hang
áá = hosszú **á** (nagyjából a köznyelvnek megfelelő)
aa = hosszú **a** hang
ë = zárt **e** hang (középső nyelvállású, nem kerek)
éé = hosszú, a köznyelvinél hosszabb **é**

- a) Olvasd el a szöveget, és jelöld aláhúzással, ahol a beszélő által használt kiejtésváltozat eltér a te saját kiejtésedtől!

Vánnák szlovaakok is, vánnák, ákik úgy jöttek idë, hogy benósútek idë. Ázok szlovaakul beszéléenek, de tudnák mágyárul. Haat példaaul mondok, hogy nem is tudott, s idekerűt, s mektanút, mer laassá, hoty há velünk ákár élni, ákkor mekköll neki, ha törve is, tánúni mágyárul. Beszél szlovaakul, ugye, de megérte á mágyárt, és ákár, ákkó mektánújja. Éppenúgy én mágyár iskolaaba jaartam még a csehök álátt, ugye, én a szlovaak nyelvet nem tánútam még. Én mágyár iskolaat végesztem elvégesztem a nyóc mágyár iskolaat, ugye, és szlovaakul nem tánútam még má csak ázután, a haaboru után hozott rá a kényszer, hogy én is szótaarbó tánútam.

- b) Írj fel három szabályosságot, amelyben eltér a beszélő kiejtése a te általad használt nyelvváltozat hangzásától!

MEGOLDÁS:

- a) nyelvváltozattól függ – l. a köv. megoldást
 b) szintén nyelvváltozattól függ; a köznyelvtől például a következőkben tér el:
- **a** → **á**; a tő belsejében mindig; toldalékok esetében nem mindig
 - **e** → **ë**; némely szóban
 - **á** → **aa**
 - **u**/**ü**/**o** → **ú**/**ű**/**ó**

T/3.

5 PERC

Lexikalizáció, grammatikalizáció

Pontszám:

Minden példapárra 1 pont, összesen 6 pont

3. Hozz az általad tanult idegen nyelvből két-két példát; add is meg a magyar megfelelőiket!

	TANULT IDEGEN NYELVI PÉLDÁK	MAGYAR MEGFELELŐK
ROKON ÉRTELMŰ		
TÖBBJELENTÉSŰ		
AZONOS ALAKÚ		

MEGOLDÁS:

minden elfogadható, ami megfelel a bal oldali oszlop kritériumainak

T/4.

10 PERC

Lexikalizáció, grammatikalizáció (választható feladat)

Pontszám:

5+5 pont

4. Glosszázás

a) Az alábbiakban egy glosszázott perzsa mondatot látsz. Ennek alapján írd három példát a perzsa és a magyar közötti nyelvtani különbségekre!

Wa gāh-dar-gāh, csun madzslesz-e azim bud-i,
és időnként, mikor ivászat-LNK nagy volt-DUR
És időnként, amikor nagy ivászat volt,

u-rā be chān forud-āwardand-i,
ő-TÁRGY -hoz asztal vezettek-DUR,
odavitték az asztalhoz,

wa csun chān bar-csidand-i, rochsztat-as dādand-i,
és mikor asztal feloslattak-DUR, elküldtek-DUR,
és amikor az asztalt leszedték, elküldték,

wa be szafar-hā bā mā bud-i.
és -nál utazások -val mi volt-DUR
és útközben [megint] velünk volt.

- b) Glosszárd meg az alábbi magyar szöveget! (Természetesen a glossza is legyen magyarul! A nyelvtani jeleket jelöld rövidítéssel, és magyarázd el a rövidítéseket!)

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,

még zöldel a nyárfa az ablak előtt...

MEGOLDÁS:

- a) A névszói szerkezet alaptagja és a jelző között egy „LNK” jellel glosszázott -e toldalék áll, a jelzői módosító követi az alaptagot; külön igeideje van a múlt idejű szokást jelentő mondatok állítmányának (ezt úgy képzik, hogy a múlt idejű alakhoz a „DUR” jellel glosszázott -i toldalékot fűzik); a perzsában *előjárósók* vannak (pl. *be chān* 'asztalhoz'); a szövegből gyanítani lehet, hogy nincs névelő.

- b) Például:

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
 még nyíl-T3 HAT.NE völgy-ban HAT.NE kert-MNKZ
 virág-PL

még zöldel a nyárfa az ablak előtt...
 még zöld-İKZ HAT.NE nyárfa HAT.NE ablak NU-előtt

T3 = többes szám, 3. személy; HAT.NE = határozott névelő; MNKZ = melléknévképző; PL = többes szám; IKZ = igeképző; NU- = névutó

T/5.

5 PERC

Kommunikációs és pragmatikai különbségek a nyelvek között

Pontszám:

6 pont (minden kifejezésre és a helyzetleírásra 2 pont)

5. Írj három udvariassági eszközt, nyelvi fordulatot az általad tanult idegen nyelvből! Legyen köztük egy olyan is, amelyik eltér a magyartól! Írd le azt is, milyen helyzetben és milyen módon használjuk ezeket a kifejezéseket!

KIFEJEZÉS	ILYEN HELYZETBEN HASZNÁLJUK

T/6.

15 PERC

Fordítás

Pontszám:

érvenként 1 pont → 5 pont; a szövegre további 10 pont

6. Válaszd ki a következő állítások közül azt, amelyikkel a leginkább egyetértesz! Hozz az állítás alátámasztására érveket (legalább ötöt). Ezek alapján írd rövid érvelő esszéd!

- Hűen és művészién fordítani lehetetlen, mert...
- Az eredeti szöveg és a fordítása nem ugyanaz a két szöveg, mert...
- A szépirodalmi szövegek, főleg a versek fordítása nehéz feladat, mert...
- Egy mű és a mű jó, művészi fordítása az olvasó szempontjából azonos értékű, mert...

Érvek:

Szöveg:

FELADATLAP A NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK CÍMŰ FEJEZETHEZ

1. Miben különbözhetnek és miben lehetnek egyformák a hangzó nyelvek a hangzás tekintetében? Írj három közös és három eltérő vonást; mindegyiket illusztráld egy-egy példával!

KÖZÖS VONÁSOK	ELTÉRŐ VONÁSOK

2. Az alábbi szöveget egy felvidéki ember beszédéből jegyeztük le, nem a helyesírás szabályai szerint, hanem pontosan úgy, ahogyan hangzott. Mivel ebben az ún. középpalóc nyelvváltozatban vannak olyan hangok is, amelyeknek a helyesírás szerint nincs betűmegfelelőjük, ezeket a következőképpen írtuk át:

á = a köznyelvinél rövidebb, rövid **á** hang
áá = hosszú **á** (nagyjából a köznyelvnek megfelelő)
aa = hosszú **a** hang
ë = zárt **e** hang (középső nyelvállású, nem kerek)
éé = hosszú, a köznyelvinél hosszabb **é**

- a) Olvasd el a szöveget, és jelöld aláhúzással, ahol a beszélő által használt kiejtésváltozat eltér a te saját kiejtésedtől!

Vánnák szlovaakok is, vánnák, ákik úgy jöttek idë, hogy benősütek idë. Ázok szlovaakul beszéének, de tudnák mágyárul. Haat példaaul mondok, hogy nem is tudott, s idekerüt, s mektanút, mer laassá, hoty há velünk ákár élni, ákkor mekköll neki, ha törve is, tánúni mágyárul. Beszél szlovaakul, ugye, de megérti á mágyárt, és ákár, ákkó mektánújja. Éppenúgy én mágyár iskolaaba jaartam még a csehök álátt, ugye, én a szlovaak nyelvet nem tánútam még. Én mágyár iskolaat végesztem elvégesztem a nyóc mágyár iskolaat, ugye, és szlovaakul nem tánútam még má csak ázután, a haaboru után hozott rá a kényszer, hogy én is szótaarbó tánútam.

- b) Írj fel három szabályosságot, amelyben eltér a beszélő kiejtése a teáltalad használt nyelvváltozat hangzásától!

.....

.....

.....

3. Hozz az általad tanult idegen nyelvből két-két példát; add is meg a magyar megfelelőiket!

	TANULT IDEGEN NYELVI PÉLDÁK	MAGYAR MEGFELELŐK
ROKON ÉRTELMŰ		
TÖBBJELENTÉSŰ		
AZONOS ALAKÚ		

- a) Az alábbiakban egy glosszázott perzsa mondatot látsz. Ennek alapján írd három példát a perzsa és a magyar közötti nyelvtani különbségekre!

Wa gāh-dar-gāh, csun madzslesz-e azim bud-i,
 és időnként, mikor ivászat-LNK nagy volt-DUR
 És időnként, amikor nagy ivászat volt,

u-rā be chān forud-āwardand-i,
 Ő-TÁRGY -hoz asztal vezettek-DUR,
 odavitték az asztalhoz,

wa csun chān bar-csidand-i, rochsztat-as dādand-i,
 és mikor asztal feloszlattak-DUR, elküldtek-DUR,
 és amikor az asztalt leszedték, elküldték,

wa be szafar-hā bā mā bud-i.
 és -nál utazások -val mi volt-DUR
 és útközben [megint] velünk volt.

- b) Glosszázd meg az alábbi magyar szöveget! (Természetesen a glossza is legyen magyarul! A nyelvtani jeleket jelöld rövidítéssel, és magyarázd el a rövidítéseket!)

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,

még zöldel a nyárfa az ablak előtt...

5. Írj három udvariassági eszközt, nyelvi fordulatot az általad tanult idegen nyelvből! Legyen köztük egy olyan is, amelyik eltér a magyartól! Írd le azt is, milyen helyzetben és milyen módon használjuk ezeket a kifejezéseket!

KIFEJEZÉS	ILYEN HELYZETBEN HASZNÁLJUK

6. Válaszd ki a következő állítások közül azt, amelyikkel a leginkább egyetértesz! Hozz az állítás alátámasztására érveket (legalább ötöt). Ezek alapján írd rövid érvelő esszét!

- Hűen és művészi fordítani lehetetlen, mert...
- Az eredeti szöveg és a fordítása nem ugyanaz a két szöveg, mert...
- A szépirodalmi szövegek, főleg a versek fordítása nehéz feladat, mert...
- Egy mű és a mű jó, művészi fordítása az olvasó szempontjából azonos értékű, mert...

Érvek:

.....

.....

.....

.....

.....

Szöveg:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....